

Укладач: І. Й. Коваленко,
зав. відділу наукової
реферативної інформації
ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

Соціально-педагогічні проблеми дітей з девіантною поведінкою (реферативний огляд.)

Реферативний огляд подає узагальнену інформацію про стан розробки питання без їхньої критичної оцінки автором огляду. Призначення означеного огляду – ознайомити споживачів інформації зі станом розробки проблем девіантної поведінки підлітків, психологічними особливостями девіантної поведінки сучасних підлітків, профілактикою та корекційною роботою з неповнолітніми дітьми з девіантною поведінкою. При підготовці огляду було використано матеріали за 2001-2013 роки із загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова» та реферативної галузевої бази даних Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, мережі Інтернет. Реферати подано українською мовою.

ВСТУП

Девіантна поведінка, що розуміється як порушення соціальних норм, придбало в останні роки масовий характер і поставило цю проблему в центр уваги соціологів, соціальних психологів, педагогів, медиків, працівників правоохоронних органів. Девіантна поведінка значної маси населення втілює сьогодні найбільш небезпечні для країни руйнівні тенденції. Пояснити причини, умови і фактори, що детермінують це соціальне явище, стало насущною задачею. Її розгляд припускає пошук відповідей на ряд фундаментальних питань, серед яких питання про сутність категорії «норма» (соціальна норма) і про відхилення від неї.

Законодавчі та нормативні документи

Конституція, Закон України. Затв. Верховною Радою України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 12.04.2012 р.). – Електрон. дані. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr. – Назва з екрана. – укр.

Стаття 51 Конституції України головним обов'язком батьків визначає утримання дітей до їх повноліття, гарантує рівність у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Статтею 52 Головного Закону України утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Закон України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" від 24.01.1995 N 20/95-ВР) . – Електрон. дані. – Режим доступу: uazakon.com/document/spart69/inx69074.htm. – Назва з екрана. – укр. Відмічено, що, виходячи з Конституції України та Конвенції ООН про права дитини цей Закон визначає правові основи діяльності органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку.

Верховна Рада України; Закон „Про охорону дитинства” від 26.04.2001 № 2402-III (Редакція станом на 01.01.2013.). – Електрон дані. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2402-14 . – Назва з екрана. – укр.

Статтею 8 визначається право дитини на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку покладається на батьків або осіб, які їх замінюють.

Закон України "Про попередження насильства в сім'ї" (Закон від 15.11.2001 N 2789-III) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – N 10 – ст.70 . – укр

Розглянуто законодавство про попередження насильства в сім'ї , яке складається з Конституції України, цього Закону, інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо попередження насильства в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Закон України „Про соціальну роботу з дітьми та молоддю ” від 21 червня 2001 р. № 2558-III зі змінами та доповненням // Освіта в Україні: нормативна база. – К.: КНТ, 2007. – С. 211-220.– укр.

Висвітлено організаційні і правові засади соціальної роботи з дітьми та молоддю. Розглянуто основні напрями державної політики у сфері соціальної роботи. Відмічено порядок і умови здійснення соціального інспектування. Окреслено центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, завдання суб'єктів соціальної роботи, права та обов'язки фахівця із соціальної роботи.

Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу" (від 26.04.2003 N 616). – Електрон. дані. – К., 2013. –

Режим доступу: uazakon.com/document/spart69/inx69074.htm. – Назва з екрана. – укр.

Вміщено відомості про те, що управління або відділ у справах сім'ї та молоді відповідної місцевої держадміністрації організовує надання постраждалим від насильства в сім'ї та членам сім'ї, стосовно яких існує реальна його загроза, психологічних, юридичних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, інформаційних та інших послуг, якими вони можуть скористатися через мережу центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та їх спеціалізованих служб, а у разі потреби направляють їх до спеціалізованих установ для постраждалих від насильства в сім'ї (кризові центри, притулки, центри медико-соціальної реабілітації).

Постанова Кабінету Міністрів України "Про створення кримінальної міліції у справах дітей" (від 08.07.1995 N 502) . – Електрон. дані. – Режим

доступу: uazakon.com/document/spart69/inx69074.htm. – Назва з екрана. – укр.

Відмічено, що кримінальна міліція у справах дітей: проводить роботу, пов'язану із запобіганням правопорушенням дітей; виявляє, припиняє та розкриває злочини, вчинені дітьми; здійснює досудову підготовку матеріалів про правопорушення, вчинені дітьми; проводить дізнання в межах, визначених кримінально-процесуальним законодавством; проводить розшук дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади та спеціальні установи для дітей; розглядає у межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вживає в межах своєї компетенції заходів до їх усунення, бере участь у правовому вихованні дітей; повертає підлітків до місць постійного проживання, навчання або направляє їх до спеціальних установ для дітей протягом не більш як восьми годин з моменту виявлення дітей, яких було підкинуто або які заблукали чи залишили сім'ю, навчально-виховні заклади; веде профілактичний облік дітей: звільнених з місць позбавлення волі; засуджених, але стосовно яких виконання вироку про позбавлення волі відстрочено, а також засуджених умовно або до виправних робіт; обвинувачуваних у вчиненні злочинів і не взятих під варту в період попереднього слідства; які вчинили злочин, але звільнені від кримінальної відповідальності у зв'язку із застосуванням заходів громадського впливу, акта про амністію, до яких застосовано примусові заходи виховного характеру, а також тих, які вчинили суспільно небезпечні дії до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність; звільнених із спеціальних навчально-виховних закладів; яким лікувальними закладами встановлений діагноз "наркоманія"; виявляє дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво, а також осіб, які займаються виготовленням та розповсюдженням порнографічної продукції, видань, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту;

Комплексна програма профілактики правопорушень на 2007-2009 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2006 р. № 1767. – Електрон. дані. – Режим доступу: uazakon.com/document/spart69/inx69074.htm – Назва з екрана. – укр.

Відмічено, що мета Програми полягає у запобіганні виникненню умов, що сприяють вчиненню правопорушень, удосконаленні методів роботи з їх профілактики, забезпеченні захисту конституційних прав та свобод людини на основі чітко визначених пріоритетів, створенні умов для проведення ефективної правової та виховної роботи серед населення, поступового нарощування зусиль у цій справі правоохоронних органів, центральних і місцевих органів виконавчої влади та громадськості. Вміщено заходи щодо профілактики правопорушень

Спільний наказ Мінсім'ямолодьспорту, МОЗ, МОН, Мінпраці, Мінтрансв'язку, МВС, Департаменту виконання покарань "Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах" (від 14.06.2006 N 1983/388/452/221/556/596/106). – Електрон. дані. – Режим доступу: http://jurconsult.net.ua/zakony/zakon_show.php?zakon_id=9471&dbname=laws_rus_K., 2006 – Назва з екрана. – укр.

Даний наказ, розроблений з метою впровадження ефективного механізму взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах. Упровадження у практику даного Порядку сприятиме підтримці членів сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, у вирішенні життєвих проблем, які вони не в змозі подолати за допомогою власних засобів і можливостей; попередженню виникнення нових складних життєвих обставин; створенню умов для подальшого самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникають.

Наказ Мінсім'ямолодьспорту і МВС "Про затвердження Інструкції щодо фпорядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї" (від 07.09.2009 N 3131/386). – Електрон. дані. – Режим доступу: [:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09.](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09) – Назва з екрана. – укр.

Визначено порядок структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ заходів щодо попередження насильства в сім'ї і механізм їх взаємодії при здійсненні таких заходів.

Наказ МОН "Про затвердження заходів щодо виконання Державної цільової соціальної програми зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я населення на період до 2012 року" (від 01.02.2010 N 58). –

Електрон. дані. – Режим доступу: http://mangush-rmk.narod.ru/vihovna_robota/Pravo- semnar be .– Назва з екрана. – укр.

Затверджено заходи щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 р. №940 “Про затвердження Державної цільової соціальної програми зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров’я населення на період до 2012 року”. Запропоновано: розробити та затвердити регіональні профілактичні заходи щодо запобігання тютюнокурінню серед дітей, учнівської та студентської молоді, педагогічних, науково-педагогічних і інших працівників системи освіти на період до 2012 року, забезпечити реалізацію заходів та щороку подавати до 20 лютого, починаючи з 2010 року, відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки інформацію із зазначеного питання; Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини подавати щороку до 1 березня Міністерству охорони здоров’я України узагальнену інформацію про проведену роботу.

Наказ МОН "Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми" (від 01.02.2010 N 59). – Електрон. дані. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/6489/ – Назва з екрана. – укр.

Вміщено результати дослідження, проведеного Всеукраїнською громадською організацією “Жіночий консорціум України ” за підтримки Міністерства освіти і науки України в 2009 році у навчальних закладах Вінницької, Кіровоградської, Київської та Черкаської областей проведено дослідження “Насильство в школі: проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі в її розв’язанні”, які свідчать, що серед форм насильства переважають такі форми як, побиття, образи, приниження, копняки, запотиличники, використання образливих прізвиськ, псування майна іншої особи, позбавлення їжі та грошей, неприємні дотики до тіла, бойкот тощо. Найчастіше насильство до дітей чинять: інші діти (95%), батьки (68 %) та дорослі, які працюють із дітьми (39 %); від 24 до 37% дітей зазнають насильства дома, на вулиці, в школі (від практично щоденного до декількох раз на місяць). Наказано, з метою попередження проявів жорстокості і насильства та забезпечення прав неповнолітніх у навчальних закладах:

– проаналізувати та розглянути стан роботи органів управління освітою і наукою, навчальних закладів про додержання педагогічними працівниками вимог законодавства щодо забезпечення захисту дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, розробити заходи та підвищити рівень персональної відповідальності керівників всіх ланок освіти за дотриманням законодавства з цих питань .

– забезпечити навчальні заклади практичними психологами та соціальними педагогами відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України;

– провести аналіз та вжити заходів щодо вдосконалення навчальних програм та навчально-тематичних планів курсів підвищення кваліфікації для різних категорій педагогічних працівників ОППО щодо наявності у них тем

та спецкурсів з питань практичної психології та запобігання насильству над дітьми.

Лист МОН "Щодо поліпшення превентивного виховання та профілактичної роботи з подолання злочинності серед неповнолітніх" (від 11.09.2009 N 1/9-632). – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=580. – Назва з екрана. – укр.

Розглянуто питання подолання злочинності серед неповнолітніх є одним з найважливіших завдань органів управління освітою та педагогічних колективів навчальних закладів. Дієвим засобом його вирішення є моніторинг стану підліткової злочинності серед неповнолітніх, аналіз отриманих даних і вчасне реагування на негативні явища у молодіжному середовищі.

Лист МОН "Щодо подолання злочинності серед неповнолітніх та організації профілактичної роботи" (від 13.09.2010 N 1/9-623). – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=580 – Назва з екрана. – укр.

Відділом позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини узагальнено оперативну інформацію про стан злочинності серед неповнолітніх за три квартали 2010 року, що надійшла від Міністерства освіти і науки АР Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій.

Лист Міністерства [освіти і науки, молоді та спорту України] 1/9-517 від 19.07.2012 "Інструктивно-методичні рекомендації щодо діяльності працівників психологічної служби у 2012/2013 н.р." – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://document.ua/instruktivno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-dijalnosti-praci-doc131286.html>. – Назва з екрана. – укр.

Відмічено, що існує нагальна потреба в удосконаленні системи роботи в навчальному закладі з профілактики правопорушень та насильницьких дій серед дітей, тому що, на думку фахівців, насильство є засвоєною моделлю поведінки. Від агресії як прояву насильницької поведінки можна відучити, завдячуючи спільним зусиллям педагогів, психологів, батьків та самих учнів. Саме така діяльність може сприяти зміні поглядів та моделей поведінки дітей та учнівської молоді, що стосуються насильства.

Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України: затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 2 серпня 20054 р. № 909/11189 // Освіта в Україні: нормативна база. – К.: КНТ, 2007. –С. 481-502. – укр.

Відмічено, що організація і зміст фізичного виховання в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах незалежно від типів, форм власності та підпорядкування, регламентуються Законами України "Про дошкільну освіту" (2628-14), "Про освіту" (1060-12), "Про

загальну середню освіту" (651-14), "Про професійно-технічну освіту" (103/98-ВР), "Про фізичну культуру і спорт" (3808-12), актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими та іншими актами Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства України у справах молоді та спорту щодо фізичного виховання дітей та учнівської молоді. До них належать: Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 N 347 (347/2002)тощо. Відзначено, що фізичне виховання дітей та учнівської молоді реалізується через систему таких дидактичних компонентів: обов'язковий (урок або заняття, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня), що формує основи фізичної культури особистості відповідно до Державних стандартів освітньої галузі "Фізичне виховання" та позаурочний (заняття у секціях та гуртках спортивного спрямування навчального закладу, позашкільних навчальних закладах, самостійні заняття, участь у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах), що доповнює обов'язковий компонент з урахуванням індивідуальних мотивів, інтересів і потреб, природних здібностей та стану здоров'я особистості.

Освіта України – 2009: інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України у 2009 році/ Уклад.: О. А. Удод та ін.. – К., 2010. – С. 109-113.– укр.

Розглянуто системну роботу Міністерства освіти і науки України, консолідацію зусиль інституцій різного рівня з попередження злочинності серед неповнолітніх. Вміщено дані про неповнолітніх, які вчинили злочини в 2009 році. Відмічено, що з метою координації діяльності щодо профілактики та попередження правопорушень серед неповнолітніх обласними та міськими управліннями освіти разом з правоохоронними органами на місцях розроблено спільні плани роботи.

„Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю” (ЄМШСЗ): Міжнародний проект Європейської комісії запроваджено в Україні згідно спільного наказу Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти України від 07.02.1995 р. за № 25/31. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=843>. – Назва з екрана. – укр.

Відмічено, що основною метою проекту є відпрацювання моделей такої діяльності в закладах освіти, яка б сприяла збереженню та зміцненню здоров'я школярів та вчителів шляхом створення відповідного соціального та фізичного середовища, цілеспрямованої роботи по формуванню валеологічної свідомості, здорового способу життя.

„Діти України”: Національна програма затв. Указом Президента України від 18. 01. 1996 р. за № 63/96. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/63/96>. – Назва з екрана. – укр.

Вказано, що одним з найважливіших завдань соціально орієнтованої держави є сприяння розвитку молодого покоління, задоволення його потреб та виконання обов'язків, передбачених Конвенцією ООН про права дитини, Всесвітньою декларацією про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей та Планом дій щодо її виконання. Втілення в життя вимог цих документів потребує від Української держави невідкладних дій, спрямованих на пріоритетне ефективне вирішення проблем дитинства. Ситуація, що склалась у сфері розвитку дітей, - складова демографічної кризи, яка характеризується погіршенням не лише кількісних, а й якісних характеристик населення, зокрема загостренням проблеми здоров'я дітей. Вже вступаючи до школи 60 відсотків дітей мають ті чи інші порушення соматичного та психічного характеру. Зростає кількість дітей, які мають психоневрологічні захворювання (328,8 тисячі), хвороби нервової системи і органів чуття (1,3 мільйона). 10 відсотків від загальної кількості дітей, які вступають до першого класу загальноосвітньої школи, мають затримку психічного розвитку. У значній частини школярів спостерігається недорозвиненість емоційно-почуттєвої, інтелектуальної та вольової сфери. Серед підлітків та молоді поширюється куріння, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, венеричні захворювання, посилюється загроза епідемії СНІДу. Частішають випадки вагітності неповнолітніх. Помітно зростає дитяча бездоглядність, злочинність, проституція, кількість самогубств. Основна мета Національної програми "Діти України" - це забезпечення права кожної дитини народитися здоровою, вижити і мати умови для всебічного розвитку, бути надійно соціально і психологічно захищеною. Програма має стати орієнтиром для формування регіональних дій стосовно поліпшення становища дітей та відповідних територіальних програм на основі інтеграції діяльності державних установ з громадськими та іншими організаціями.

Щодо поліпшення превентивного виховання та профілактичної роботи з подолання злочинності серед неповнолітніх : лист Міністерства освіти і науки від 11. 09. 2009. № 1/9-632 // Освіта України – 2009: інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України у 2009 році / Уклад.: О. А. Удод та ін.. – К., 2010. – С. 113. – укр.

Проаналізовано стан злочинності за рік та визначено основні завдання роботи із зазначеного питання.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Предметом вивчення психології девіантної поведінки є ситуаційні реакції, що відхиляються від різноманітних норм, психічні стани, які призводять до дезадаптації людини в суспільстві й порушення самоактуалізації та сприйняття себе внаслідок вироблених неадекватних патернів поведінки. Виділено наступні **підгрупи підлітків з девіантною**

поведінкою за такими показниками – самооцінка, соціальний статус їх особистості та їх співвідношення, взаємозв'язок (коефіцієнт кореляції).

Перша підгрупа підлітків, які мають початкові форми девіантної поведінки, в певних ситуаціях соціального спілкування намагаються регулювати свою поведінку, можуть виявляти слухняність, але часто піддаються негативному впливу, поведінка нестабільна, хитлива, самооцінка середнього рівня, соціальний статус середнього рівня чи високого.

Друга підгрупа девіантних підлітків характеризувалась низькою самооцінкою і соціальним статусом особистості в колективі. Підлітки порушували правила поведінки, самосвідомість і самооцінка була слабо розвинуті, не критичні до себе.

До **третьої підгрупи** були віднесені девіантні підлітки, які свідомо і іноді брутально порушували правила поведінки, конфліктували з однолітками, самооцінка їх була завищена, соціальний статус нестабільний в колективі, може бути досить високий, оскільки ці учні негативно впливали на інших, підбивали інших підлітків на погані вчинки.

До **четвертої підгрупи** були віднесені підлітки, які проявляли високу агресивність, озлобленість, але і самооцінка і соціальний статус їх в колективі були досить низькими.

Агресивна поведінка сучасних дітей / І. П. Сопрун // : Наука і освіта 2006. – № 5-6. – С. 99-101. – Бібліогр.: 3 назв.– укр.

Розглянуто проблему прояву агресивної поведінки у сучасних дітей. Визначено фактори, які сприяють виникненню і закріпленню агресивних проявів у молодших школярів та виявленню психологічно неблагополучних дітей в початковій школі. З'ясовано, що використання фізичних покарань як засіб виховання дітей в процесі соціалізації приховує ряд „небезпек”: батьки можуть виявити для них приклад агресивності; спілкування з однолітками в дитячих садочках; вплив сучасних технологій із сценами насильства, убивств тощо. Встановлено, що високий рівень агресивності вказує на конфлікти в сім'ї, напружені стосунки з батьками та однолітками.

Вивчення віктимності особистості неповнолітніх у психологічній літературі /Т. М. Вакуліч // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. – К., 2009.– С. 46–53.– Бібліогр.: 15 назв.– укр.

Висвітлено ряд актуальних проблем психології віктимності теоретичного, методологічного та емпіричного характеру. Відмічено, що визначальними компонентами віктимності підлітка є агресивність, тривожність і навіюваність. Розглянуто природу віктимної поведінки. Виявлено чинники, що її детермінують, генези і вікові особливості віктимізації і віктимної поведінки в підлітковому віці як найуразливішому. Розкрито існуючі в

літературі дані, які характеризують психологічні особливості віктимної поведінки особистості.

Вплив сімейних відносин і стилів батьківського виховання на поведінкові прояви підлітків / Л. В. Повалій // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 38-39.– укр.

Відмічено суперечливість сімейного спілкування в підлітковому віці, яке особливо гостро виявляється в неповних проблемних сім'ях, що провокує девіантну поведінку підлітків. Виявлено, що негативні форми поведінки дорослих сприяють тому, що підліток не лише переймає неприпустимі зразки поведінки, але й засвоює негативну ціннісну орієнтацію і реалізує її вже у власній асоціальній поведінці.

Гебоїдна поведінка неповнолітніх: соціально-педагогічний аналіз / О. А. Степанова // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. –2011.– № 58(2). – С. 427-431. – укр.

Розглянуто сутність гебоїдної поведінки підлітків без гебоїдного синдрому та формування їх поведінкових реакцій, проблем з соціалізацією. Відмічено, що проявляється вона грубістю у відносинах з оточуючими з безглуздою опозицією і негативізмом до загальноприйнятого способу життя, зведенням в авторитет всього негативного. Вказано властивості характерних потворних і карикатурних форм наслідування моді в одязі, ексцентричність і химерність зовнішнього вигляду і поведінки в цілому, навмисна розв'язність і блазнювання, безцільного проведення часу і багато в чому визначаються наростаючим ослабленням самоконтролю.

Девіантна особистість сучасного підлітка як науково-теоретична проблема / С. А. Товщик // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України "Проблеми загальної та педагогічної психології". – 2011.– № 5. – С. 352–358. – Бібліогр.: 11 назв. – укр

Розглянуто соціально-психологічну характеристику девіантної особистості сучасного підлітка на основі систематизації і теоретичного аналізу результатів емпіричних досліджень та публікацій теоретичного характеру стосовно проблеми девіантності поведінки особистості. Визначено, що феноменом девіантної поведінки особистості є положення про суб'єктність індивіда в процесі соціалізації як загального означення процесів розвитку та соціального виховання, положення про соціальне виховання як систему взаємодій індивіда та умов соціокультурного середовища, пріоритетність розвитку індивідуальності особистості та зацікавленість суспільства в створенні соціуму індивідуальностей. Розглянуто залежність функціонування індивіда від суспільства, один із проявів якої - соціальне відчуження особистості активізує включення в девіантне середовище, зменшує можливості соціального контролю і сприяє розвитку схильності до

девіантної поведінки, веде до формування девіантної особистості. Шлях аналізу результатів емпіричних наукових досліджень та публікацій теоретичного характеру дозволяє означити особистість сучасного девіантного підлітка: його особистість відрізняється нестійкістю інтересів, патернів поведінки та діяльності іноді з явним асоціальним та антисоціальним спрямуванням відхилення від норми, а саме: невпевненістю у собі, заниженим або завищеним рівнем самоповаги, неадекватною реакцією на зовнішні соціальні впливи, ненормативною системою вчинків і дій, конфліктністю поведінкових реакцій, агресивністю.

Девіантна поведінка дітей і підлітків: соціально-психологічний аспект / М. Супрун, Н. Перепечина // Соц. психологія . – 2009. – № 2. – С. 178-185. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

За вітчизняними і зарубіжними джерелами проаналізовано теоретичні засади виникнення проявів злочинності серед неповнолітніх. Розглянуто питання що може реально зробити школа для профілактики та корекції девіантної поведінки підлітків в умовах сьогодення. Відзначено, що педагогічно занедбані учні відрізняються поведінковою пасивністю на уроках, пропускають заняття. Виділено дві групи причин конфліктних взаємин учня і вчителя: причини внутрішнього плану, пов'язані з особливістю самого школяра та особливостями вчителя. Вказано, що початковою точкою педагогічної корекції девіантної поведінки підлітків у навчальній діяльності є глибока діагностика їхніх пізнавальних можливостей.

Девіантна поведінка дітей та молоді: проблеми й шляхи подолання / С. Когут // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед. . – 2008. – Вип. 24. – С. 190-197. – Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто деякі з підходів до тлумачення поняття "девіантна поведінка". Наведено передумови схильності дітей та підлітків до девіантної поведінки, звернуто увагу на статистичні дані по Львівській області. Здійснено спробу аналізу реалізації положень деяких законодавчих актів, що регламентують виховний процес та соціально-правовий захист його учасників. Розглянуто один із шляхів практичної соціально-педагогічної діяльності з неповнолітніми, схильними до девіантної поведінки.

Девіантна поведінка неповнолітніх: аналіз проблеми / Т. Є. Федорченко та ін. // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007.– С. 10-20. – Бібліогр.: 6 назв.– укр.

Розглянуто проблему молодого покоління, з якою стикаються педагоги і психологи у процесі педагогічної взаємодії – проблемною поведінкою, яку часто називають девіантною. Наведено різні підходи до оцінки поведінкової норми і девіації. Відмічено типові проявлення девіантної поведінки у

широкому і вузькому розуміннях. Проаналізовано причини підліткової девіантності. Констатовано, що шляхи корекції девіантної поведінки можливо передбачити лише з урахуванням глибокого аналізу зазначеної проблеми.

Девіантна поведінка неповнолітніх: технологія їх соціальної реабілітації / В. В. Коваль // Наука і освіта . — 2006. — N 1-2. — С. 103-108. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто питання девіантної поведінки неповнолітніх. Проаналізовано наукові дослідження з даної проблеми. Визначено основні прояви подібної поведінки, соціальні та психологічні фактори її виникнення. Розроблено технологію соціальної реабілітації даної категорії осіб і дії установ системи освіти щодо профілактики девіантної поведінки неповнолітніх.

Девіантна поведінка особистості: філософсько-правовий вимір: монографія / Т. З. Гарасимів ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2009. — 524 с. — Бібліогр.: 300 назв. — укр.

Висвітлено етапи становлення особистості у філософсько-правовому аспекті в контексті її рефлексії у традиційному суспільстві та основні підходи у вченні про природу людини в сучасній цивілізаційній парадигмі. Визначено об'єктивні та суб'єктивні фактори формування особистості в сучасному українському суспільстві. Розглянуто девіацію як форму розвитку складноорганізованих систем суспільства та його соціального відхилення. Проаналізовано філософію девіантної правосвідомості як формозмістового феномену перехідного буття права.

Девіантна поведінка підлітків: гендерні аспекти / Н. В. Чудаєва // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. — К., 2009.— С. 449-457. — Бібліогр.: 7 назв.— укр.

Розглянуто гендерні аспекти соціалізації молоді. Відмічено, що у сучасному суспільстві соціально-рольові функції чоловіків і жінок зазнають серйозних змін. Зафіксовано зрівняння гендерних ролей і зближення стереотипів мужності і жіночості. Зазначено, що саме підлітковий вік є групою підвищеного ризику. Вказано на поведінкові порушення в цей період: гіперкінетичний розлад поведінки, розлад поведінки в родині, несоціалізований розлад поведінки, деліквентна поведінка. Наведено результати дослідження виявлення гендерних особливостей прояву маскуліних (сукупність соматичних, психічних та поведінкових ознак, які є відмінними у чоловіків і жінок) якостей у підлітків, схильних до девіантної поведінки.

Девіантна поведінка підлітків з особливостями розвитку інтелекту / О. Христюк, М. Супрун // Дефектологія . — 2008. — N 4. — С. 36-39. — укр.

Розкрито зміст поняття "девіантна поведінка" та наведено її види. Розглянуто основні наукові концепції та теорії девіації. Акцентовано увагу на формах девіантної поведінки у підлітків. Висвітлено методи психокорекційного впливу на неповнолітніх. Визначено напрями роботи психолога з підлітками з девіантною поведінкою та обов'язкові складові індивідуальної профілактичної роботи з підлітками.

Девіантна поведінка підлітків і превентивна робота: Навч.-метод. посіб. Ч. 2 / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. — Чернівці: Рута, 2003. — 72 с. — Бібліогр.: 54 назв. — укр.

Викладено теоретичні підходи до визначення поведінки людини. Описано її структуру. Розкрито моральну основу як регулятор вибору вчинків. Наведено текстуальну характеристику компонентів моральної основи. Проаналізовано форми прояву девіацій у поведінці підлітків, їх причини та шляхи попередження. Значну увагу приділено особистісним якостям, які стимулюють відхилення в поведінці підлітків.

Девіантна поведінка підлітків як психопатологічний феномен при емоційних розладах / С. М. Русіна // Буков. мед. вісн. . — 2007. — № 4. — С. 65-69. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проведене дослідження зазначило, що соціальні (відсутність батьківської опіки в період формування особистості, асоціальні підліткові компанії), психологічні (відсутність розуміння в стосунках батьки-діти, підліток-підліток, підліток-суспільство) та біологічні (психічні розлади родичів і дітей) чинники призвели до формування девіантної поведінки в обстежених підлітків, що, безумовно, перешкоджає їхньої соціалізації.

Девіантна поведінка підлітків як соціально-психологічна проблема / Г. Б. Василю // Педагогіка та психологія: наук. вісн. Чернівецького університету. Чернівці, 2009. — Вип. 498. — С. 15-21.—Бібліогр.: 7 назв.— укр.

Розглянуто проблему дефектів соціалізації на стадії підліткового віку, яка призводить до несприятливого формування особистості, яке проявляється у виникненні негативних психологічних новоутворень, деформованих потреб. Наведено форми соціально-психологічної допомоги в роботі з девіантними підлітками. Обґрунтовано критерії розробки розвиваючих вправ і корекційних методик для активізації інтелектуальної діяльності у підлітковому віці з використанням індивідуальної і групової корекційної роботи. Зауважено, що девіантна поведінка не є стійким утворенням і комплексний фізичний та інтелектуальний розвиток підлітка дозволяє зняти стан ворожості, відчуженості, агресивності, тобто психологічну напругу, що сприяє проявам девіантної поведінки.

Девіантна поведінка: поняття та ознаки / М. В. Кікалішвілі // Вісн. Акад. адвокатури України. — 2011. — № 3. — С. 109-122.— укр.

Розглянуто поняття „девіантна поведінка ” – (від лат. *deviatio* – відхилення). Зауважено, що це поняття настільки багатозначне, що існує термінологічна плутанина. Відмічено, що поряд з поняттям „девіантна поведінка” дослідники часто вживають як синоніми „делінквентна поведінка ”, „аномальна поведінка ”, „адиктивна поведінка ”, „дезадаптивна поведінка ”, „асоціальна поведінка ”, „неадекватна поведінка ”, „деструктивна поведінка ”, „акцентуована поведінка ”, „агресивна поведінка ”, „конфліктна поведінка ”. Висвітлено поняття девіантної поведінки та її ознак з позиції кримінально-правових наук, соціології та психології.

Девіантна поведінка: сучасна парадигма: монографія / Н. В. Ківенко, І. І. Лановенко, П. В. Мельник. – Ірпінь: Акад. держ. податкової служби України, 2002. – 240 с.– Бібліогр.: 332 назв.– укр.

Розглянуто проблему девіантності в контексті уявлень про загальні закони розвитку складноорганізованих систем. Охарактеризовано біосоціальні та соціобіологічні детермінанти психології людської поведінки. З'ясовано біопсихосоціальні основи девіації. Вміщено психолого-кримінологічний аналіз суб'єкта антисуспільної поведінки Розроблено концепцію нової, більш адекватної дійсності, методології дослідження адекватної поведінки. Обгрунтовано необхідність психологічної, медичної та кримінологічної корекції соціально небезпечних форм девіантної поведінки: злочинності, наркоманії.

Девіантна поведінка як предмет філософсько-правового аналізу / А. В. Нікітін // Пробл. філософії права . — 2004. — Т. 2. — С. 122-126. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто поняття "девіантна поведінка" в контексті філософії права. Передбачено постановку двох завдань - загального і приватного. Загальне завдання - виявлення найбільш типових форм прояву поведінки, що відхиляються від норми, з позицій філософсько-правового підходу, а приватне завдання - конкретизація типових проявів девіації на філософсько-правовому матеріалі.

Девіантна поведінка як чинник порушення життєвої компетенції підлітків / А. В. Бидюк // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. – К., 2009. – С. 21-25.– Бібліогр.: 3 назв.– укр.

Висвітлено поняття „девіантна поведінка ”, „девіація”. Визначено складові життєвої компетентності, спотворення яких викликає становлення девіантної поведінки підлітка. Розглянуто окремі сторони компетентності: у спілкуванні, інтелектуальна компетентність, соціально-психологічна компетентність та ін. Акцентовано увагу на пошуку найефективніших заходів ранньої профілактики правопорушень неповнолітніх.

Девіантна субкультура неповнолітніх як чинник їх агресивної поведінки / О. С. Дронова // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 4. – К., 2009. – С. 94-102. Бібліогр.: 6 назв.–укр.

Визначено девіантну поведінку людини як систему діянь, які є протиріччям до прийнятих в суспільстві норм. Доведено, що найбільш динамічним і строкатим компонентом спрямованості неповнолітніх є уподобання (хобі). Зауважено, що найчастіше вони визначаються молодіжною модою, особливостями того мікросередовища, в якому перебуває неповнолітній, субкультурою групи до якої він відноситься. Відмічено, що девіантна субкультура проявляється через такі взаємопов'язані атрибути: традиції та звички, загальне оформлення зовнішності, прізвиська, татуювання, жаргон, „блатні” пісні та умовно-конспіративне спілкування. Зафіксовано загальні зовнішні чинники виникнення агресії у неповнолітніх. Доведено, що агресивну поведінку потрібно вміти направляти в потрібну течію, яка не буде протиріччям для загальноприйнятих норм та законів суспільства.

Детермінація і специфіка девіантної поведінки підлітків в умовах промислового регіону (на прикладі Криворізького регіону): автореф. дис... канд. соціол. наук / Л. В. Кучерявенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2008. — 20 с. — укр.

Виявлено специфіку девіацій підлітків за умов промислового регіону. Розкрито суть поняття "девіантна поведінка". Запропоновано розглядати таку поведінку як особистий виклик підлітка соціальному середовищу, спричинений неузгодженістю між його особистісними домаганнями та суспільними вимогами та який має прояв у таких вчинках і діях, що засуджуються соціальним оточенням. Визначено домінуючі детермінанти девіантної поведінки. Обґрунтовано ознаки класифікації девіацій у сучасному суспільстві, а саме: збіжність / незбіжність ціннісних систем девіанта та суспільства, а також реакцію соціуму на девіації. З'ясовано портрет сучасного українського підлітка. Охарактеризовано його основні соціально-психологічні якості та риси. Здійснено типологізацію девіацій за змістом, наслідками, реакцією соціуму на них. Враховано рейтинг девіантних форм поведінки підлітків у промисловому регіоні за їх самооцінками, а також специфіку їх прояву. Виявлено існування специфічного девіаційного фону, що спричиняє появу ланцюгової девіаційної реакції.

Деформації в особистісному розвитку і поведінці підлітка під впливом проблемної сім'ї / О. Л. Хромова // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 40-42.– укр.

Акцентовано увагу на моральній атмосфері в сім'ї, яка є фактором особистісного розвитку дитини. Відмічено, що формування відхилень в

поведінці підлітка з проблемної сім'ї обумовлюється різноманітними стресовими ситуаціями з його життя, крос-культурними причинами, його психофізіологічними особливостями. Зауважено, що непедагогічні виховні впливи батьків формують особистість підлітка, який звикає до відчуття авторитарної влади в родині і який переносить цю установку на однолітків. З'ясовано, що основоположним принципом у роботі педагога з проблемним підлітком має бути тісний контакт з його родиною навіть у випадках повної незгоди з ними.

Домашнє насилля як підґрунтя девіантної поведінки підлітка / С. І. Болтівець // *Практ. психологія та соц. робота : Науково-практичний освітньо-методичний журнал.* – 2009. – **№ 10.** – С. 38-39.– укр.

Проаналізовано психологічні складові механізму деліквентних вчинків дитини, що зазнала систематичного психологічного або фізичного насилля в родині на конкретних прикладах в різних ситуаціях. Констатовано, що саме емоційна складова домашнього насилля є тим основним фактором, що визначає рівень відхилення поведінки дитини, яке виникає раптово і може бути абсолютно неочікуваним для оточуючих.

Злочинність як різновид агресивної поведінки у підлітково-юнацькому віці / О. Є. Мойсеєва // *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 4.* – К., 2009. – С. 267-278. – Бібліогр.: 7 назв.–укр.

Розглянуто психофізіологічні, індивідуально-психологічні та соціально-психологічні характеристики неповнолітніх, які можуть впливати на скоєння злочинів. Проаналізовано об'єктивні чинники кримінальної агресії у підлітково-юнацькому віці. Визначені та охарактеризовані психологічні типи неповнолітніх, які вдаються до окремих видів кримінальної агресії. Висвітлено психолого-юридичні особливості групової кримінальної агресії неповнолітніх, які скоюють хуліганство у поєднанні з грабежем і розбоєм; вимагання у поєднанні із заподіянням тілесних ушкоджень; телефонний тероризм; звалтування тощо. Виокремлено п'ять психологічних типів, яким відповідають певні види кримінальної агресії.

Індивідуально-психологічні чинники агресивної поведінки підлітків / В. Р. Павелків // *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України .* – К., 2008. – Т. X. – Ч. 5. – С. 446-456. – Бібліогр.: 12 назв.– укр.

Подано матеріали емпіричного дослідження щодо особливостей вияву агресивної поведінки у підлітковому віці. Відмічено, що вияви агресивності стійко пов'язані з переживанням самоповаги, уявленням про здатність особистості керувати своїми вчинками, високою самооцінкою. Вказано на існуючий потенціал соціально значущих мотивів підлітків, які явно потребують розвитку, збагачення і корекції.

Маргінальна поведінка особи: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / В. Г. Писарев ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2010. — 18 с. — укр.

Розглянуто теоретико-правовий аспект маргінальної поведінки особи. Охарактеризовано маргінальну поведінку як вид поведінки, який характеризується «проміжним» (прикордонним) між правомірним і протиправним станом особи. Розкрито основні теоретико-методологічні підходи щодо дослідження феномена маргінальної особистості через аналіз сутності, особливостей структури та соціального механізму її розвитку. Досліджено взаємозв'язок макро- та мікросередовищних факторів маргінальної поведінки, які впливають на класифікацію маргінальних прошарків українського суспільства. Доведено, що девіантна правова свідомість як маргінально-правове відображення перехідного буття спричиняється до виникнення таких форм маргінальності суспільства, як правовий нігілізм і міграційні процеси. Обґрунтовано фактори, які знижують процеси маргіналізації в Україні у контексті запобігання злочинності.

Наркоситуація в Україні та девіантна поведінка молоді: Автореф. дис... канд. соціол. наук / В. І. Лазаренко ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н.Каразіна. — Х., 2003. — 20 с. — укр.

На базі матеріалів соціологічних і соціально-психологічних досліджень проаналізовано наркоситуацію в Україні. Розглянуто джерела поінформованості молоді про наркотичні речовини, мотиви втягнення молоді до наркоманії, причини її розповсюдження у молодіжному середовищі. Досліджено явище наркоманії як специфічну форму молодіжного протесту. Проаналізовано ціннісне ставлення до неї молоді. Показано, що основними причинами, які породжують соціальну напруженість у суспільстві, і тим самим стимулюють вживання наркотичних речовин, є внутрішня суперечливість суспільства, протиріччя між декларованими та реальними цінностями та ідеалами, цілями та можливостями їх досягнення. Зроблено висновок, що наркоманія (як вид девіантної поведінки) є соціальним явищем, яке характеризується масовим відходом молоді від діяльності внаслідок порушення соціальних зв'язків та "випадання" особистості з процесу соціалізації. Проаналізовано вплив вживання наркотичних речовин на злочинність різних соціально-демографічних, соціально-психологічних та соціально-професійних груп молоді.

Медико-соціальні та правові аспекти девіантної поведінки дітей та підлітків: метод. рекомендації / Г. О. Слабкий, В. В. Безпалько, О. В. Коган, О. О. Федьков. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004. – 32 с.– укр.

Розглянуто проблеми, пов'язані з девіантною поведінкою неповнолітніх, які набувають у наш час особливого значення. Зауважено, що негативні наслідки девіації невпинно зростають. Розкрито сучасні уявлення про

адаптацію (психічну, соціально-психологічну, дезадаптацію). Охарактеризовано дитячу і підліткову девіацію. Вміщено загальну характеристику форми девіантної поведінки серед неповнолітніх. З'ясовано психосоціальні та правові проблеми дитячої та підліткової наркотизації. Наведено основні положення, якими слід користуватись у профілактичній діяльності щодо попередження та своєчасної корекції девіантності як предиктора злочинності.

Невротичні розлади у дітей шкільного віку і їх вплив на внутрішньо особистісну конфліктність школярів / С. В. Олійник // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України.– Т. XI, Ч. 2.– К, 2009.– С. 330-339.– укр.

Розглянуто групу психічних порушень, які виникають під впливом психічних травм: депресивні, мазохістські, нарцистичні, істеричні тощо. Розкрито причини невротичних порушень та ситуації, за яких в учнів відбувається наростання емоційної напруженості під впливом частих коливань подій, що стають безпосередніми чинниками виникнення такого патологічного стану, як невроз.

Нейропсихологічні причини виникнення девіантної поведінки у неповнолітніх / Б. М. Ткач // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К, 2009. – С. 395-400.– Бібліогр.: 11 назв.– укр.

Розглянуто актуальне завдання для клінічної психології – розкриття індивідуально-типологічних відмінностей психічного складу особистості, взаємодії біологічних чинників та чинників середовища у виникненні девіантної поведінки. Зроблено висновок, що будь-яке ураження мозку супроводжується порушенням самосвідомості та когнітивних функцій, що збільшує ймовірність попасти під вплив антисоціального середовища.

Нормативна і девіантна поведінка особистості в умовах соціалізації / Л. Бенько // Соц. психологія . — 2006. — N 5. — С. 64-69. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено основні чинники та причини появи соціальних відхилень у поведінці особистості. Проаналізовано праці багатьох дослідників цього питання та надано різні підходи у його вивченні.

Основні причини правопорушень підлітків у сучасний період / М. Ковальчук // Рідна шк . — 2007. — N 7-8. — С. 35-38. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розкрито причини девіантної (протиправної) поведінки підлітків. Розглянуто й охарактеризовано причини скоєння правопорушень неповнолітніми. Запропоновано ряд заходів для вирішення зазначеної проблеми.

Особистісні особливості підлітків із нормативною і девіантною поведінкою / А. Кірейчев // Педагогіка і психологія проф. освіти : наук.-метод. журн. – 2012. – № 3. – С. 82-89. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Наголошено на зростанні дитячої бездоглядності, бродяжництві неповнолітніх, вживанні ними алкоголю, наркотиків тощо. Зумовлено необхідність проведення профілактики негативних явищ і медико-психолого-педагогічної реабілітації неповнолітніх. Проведено експериментальне дослідження особистісних особливостей підлітків із нормативною і девіантною поведінкою. Відмічено, що проблема девіантної поведінки спричиняє такі санкції: ізоляцію, покарання, лікування, засудження й інші форми осуду порушника. Виявлено чинники такої поведінки: індивідний, соціальний, психолого-педагогічний, соціально-психологічний.

Особистісні фактори формування аморальної сексуальної поведінки підлітка / А. Шиделко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 3. — С. 200-208. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Проаналізовано основні фактори, що впливають на формування особистості та її аморальної сексуальної поведінки у контексті вікової та індивідуальної психології. Визначено норму сексуальних проявів: як поведінку, яка вважається правильною в світлі певної системи моралі; як "золоту середину" поведінки людей в даному суспільстві; як оптимальний режим для даного організму та девіантну поведінку. Запропоновано для перевиховання особистості з відхиленнями в поведінці, вивчивши її негативні якості (потреби, інтереси, мотивацію, характер), вживати певних заходів щодо корекції поведінки. Зазначено, що для нормального функціонування особистості важливе значення мають внутрішні регулятивні механізми: самосвідомість, самооцінка та самоповага.

Особливості самосвідомості засуджених неповнолітніх у виховній колонії / А. М. Грись // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. – К., 2009. – С. 107-113. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Розглянуто актуальну проблему погіршення соціальної ситуації розвитку великих груп дітей, що призводить до емоційної та інтелектуальної депривації, дисгармонії самосвідомості, а відтак неспроможності усвідомлення себе як суб'єкта власної активності. Вказано, що несприятливі умови життя в яких опиняються діти обумовлюють виникнення таких дезадаптивних груп як соціальні сироти, безпритульні. Наведено статистичні дані неповнолітніх, які відбувають покарання у виховних колоніях. Досліджено особливості та найбільш вразливі аспекти самосвідомості засуджених. Висвітлено результати дослідження, яке дає змогу намітити перспективні напрями роботи із вказаним контингентом.

Переживання провини неповнолітніми, схильними до правопорушень / Л. М. Ростомова // *Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України.* – 2010. – № 2. – С. 46-50. – Бібліогр.: 2 назв. – укр.

Розкрито сутність та особливості переживання провини неповнолітніми, схильними до правопорушень. Запропонована класифікація осіб, які по-різному переживають провину. Розкрита роль самоставлення й механізмів психічного захисту в запереченні провини. Обґрунтовано доцільність використання рефлексивного психологічного аналізу вчинків, програми рефлексивного тренінгу особистісного зростання для сприяння актуалізації конструктивного переживання провини та усвідомлення неповнолітніми, що знаходяться на обліку в міліції.

Поняття, прояви та наслідки статевої деморалізації неповнолітніх дівчат / А. Шиделко // *Педагогіка і психологія проф. освіти* . — 2010. — N 3. — С. 80-88. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано сутність поняття "статева деморалізація", розглянуто його дефініції у науково-дослідній літературі з педагогіки й інших галузей знань, які послуговуються цим поняттям (психологія, соціологія, етика, культурологія, філологія, теологія, право тощо) та визначено основні аспекти проявів і наслідків статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні. Приділено увагу тому, що статева деморалізація неповнолітніх дівчат - це один із проявів девіантної, аморальної, асоціальної поведінки, який полягає в ранньому веденні статевого життя, частій зміні статевих партнерів (промискуїтет), і є деградацією особистості у двох сферах: духовно-моральних і культурних цінностей, поведінки. Підкреслено, що статева деморалізація підлітків набуває стрімкого поширення за умов сучасного українського соціуму та проявляється в різних формах деструктивної й аморальної поведінки, найважчою з яких, на думку автора, є проституція неповнолітніх дівчат.

Причини девіантної поведінки дітей молодшого шкільного віку / Т. Федорченко // *Рідна шк.* . — 2007. — N 7-8. — С. 38-40. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Проаналізовано механізми формування негативних змін у поведінці дітей молодшого шкільного віку. Охарактеризовано найбільш поширені вади дітей із негативними проявами у поведінці. Проведено класифікацію причин подібних відхилень. Визначено зміст профілактичної роботи з дітьми з метою запобігання зазначеній проблемі.

Проблема "іншості" жінки в українській духовній культурі кінця ХІХ - початку ХХ ст. / К. В. Откович // *Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Філософ. науки* . — 2006. — Вип. 9. — С. 171-180. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто проблему "іншості" жінки через образи селянок у творах Ольги Кобилянської та Марко Вовчок. Показано, що девіантна поведінка жінки

демонструє усвідомлення своєї індивідуальності як світоглядно-ціннісного виміру жіночості.

Проблема девіантної поведінки підлітків / Ю. Г. Поводюк // Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи: матеріали Ірпінських між нар. Наук.-педагогічних читань 27-28 травня 2010 р. Ірпінь, 2010. – Ч. 1. – С.271-275. Бібліогр.: 7 назв.– укр.

Розглянуто проблему девіантної поведінки як поведінки індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, у результаті чого ці норми порушуються. Відмічено, що девіантна поведінка – наслідок невдалого процесу соціалізації особистості: у результаті порушення процесів ідентифікації та індивідуалізації людини, індивід впадає в стан „соціальної дезорганізації”, коли культурні норми, цінності і соціальні взаємозв'язки відсутні, послаблюються або суперечать один одному.

Проблема соціальної дезадаптації неповнолітніх у парадигмі девіантності / Н. Ю. Максимова // // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К, 2009. – С. 248-256.– укр.

Розглянуто основні проблеми підлітків з дезадаптивною поведінкою: емоційна нестабільність, низький рівень самоконтролю, суперечливість самооцінки і рівня домагань, деформація ціннісно-нормативних уявлень. Охарактеризовано зв'язок соціально дезадаптованої поведінки та її основного прояву – важковиховуваності неповнолітніх з відхиленнями в психічному та особистісному розвитку. Вміщено схему із трьома рівнями проявів девіантної поведінки: особи з порушенням психофізичного розвитку, особи з соціально дезадаптованою поведінкою та особи з кримінальною поведінкою. Відмічено, що при розробці програми корекції особистості девіантів необхідно знати закономірності особистісного розвитку таких дітей.

Проблемна молодь: шляхи самоздійснення: монографія / Б. П. Лазоренко. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 274 с. – Бібліогр.:435 с. – укр.

Досліджено закономірності та соціально-психологічні механізми утворення в сучасному суспільстві та повернення до звичайного життя проблемної молоді. Визначено групи проблемної молоді та групи ризику. Розкрито суперечливість закономірностей капіталізації та суб'єктивізації. Вміщено комплексну програму корекції девіантної поведінки особистісного потенціалу молоді. Розглянуто наслідки впливу цивілізаційного стресу на молоду особистість. Викладено теоретичні моделі та соціально-психологічні механізми самоздійснення проблемної молоді. Розроблено модель самоздійснення особистості проблемної молоді за цих умов. Проаналізовано сучасні підходи щодо ефективної профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі. Узагальнено зарубіжний досвід профілактики наркоманії та визначено умови для його активного

впровадження. Подано рекомендації щодо вдосконалення профілактичної діяльності в сучасних умовах.

Профессиональное самоопределение подростков с девиантным поведением / О. С Тоистева // Народное образование. – 2010. – № 1. – С. 257-259. – укр.

Відмічено, що вибір професії у підлітків з девіантною поведінкою частіше за все обмежений низьким рівнем їх знань та соціальною дезадаптацією, що, в свою чергу, призводить до небажання робити професійний вибір як до захисної реакції. Наголошено на тому, що перший крок в роботі по професійній орієнтації – дати можливість учню долучитися до практичної діяльності. Відзначено, що важливо проводити з „важкими” підлітками систематичні бесіди у допомозі в реальному погляді на можливий вибір професії та сприяти формуванню професійного вибору.

Психологічний аналіз причин формування девіантної поведінки підлітків / А. В. Кіясь // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К, 2009. – С. 198-205. – Бібліогр.: 9 назв.– укр.

Проведено теоретичний аналіз особливостей девіантної поведінки підлітків на основі сучасних психологічних досліджень. Розкрито сутність понять „девіантна поведінка”, „девіантна особистість”. Досліджено причини та особливості девіантної поведінки підлітків. Охарактеризовано девіації в поведінці як позитивні (нестандартна особистість, для якої характерні оригінальні, творчі ідеї які відіграють позитивну роль у розвитку суспільства), так і негативні (особистість не засвоює позитивного соціального досвіду, не може адаптуватися до моральних цінностей і норм поведінки). Охарактеризовано внутрішні і зовнішні чинники девіантної поведінки підлітків.

Психологічні особливості девіантної поведінки сучасних підлітків / Н. В. Юнг // Наука і освіта . — 2008. — N 8/9. — С. 128-132. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Висвітлено проблему формування відхилення поведінки сучасних підлітків. Розкрито основні види та мотиви її відхилення: антидисциплінарну поведінку, антисоціальну, делінкветну, аутоагресивну. Висвітлено мотивації відхилень у поведінці підлітків. Констатовано, що девіантна поведінка неповнолітніх різноманітна по формах прояву і ступеня вираженості, обумовлена впливом чинників зовнішнього соціального середовища, які визначають його індивідуальне реагування на різні життєві невдачі.

Психологічні особливості конфліктної поведінки підлітків з інтелектуальною недостатністю / Ю. Бистрова // Дефектологія 2006.– № 4. – С. 46-50. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
Досліджено особливості поведінки розумово відсталих підлітків у

конфлікті, а також виявлено причини такого поводження. Виявлено за допомогою проективної психологічної методики Рене-Жиля, методики діагностики агресивності Басса-Дарки, тесту визначення рівня тривожності у підлітків, тесту шкільної тривожності Філліса, що поряд з іншими типами поведінки в конфлікті, проявляється особливий тип поведінки – фікстинг (конфліктна поведінка підлітків з інтелектуальною недостатністю, дезадаптація).

Психологічні особливості особистості з девіантною поведінкою / С. Д. Максименко // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К., 2009. – С. 240-247.– укр.

Розглянуто особливості проявів девіантної поведінки різних вікових груп. Подано медичний підхід до класифікації девіантної поведінки, психологічну класифікацію видів девіантної поведінки, що дає змогу усвідомити складність цього явища та необхідність різних підходів до корекції девіації.

Психологічні особливості самооцінки особистості з девіантною поведінкою / В. Баранник // Соц. психологія . — 2005. — N 5. — С. 76-82. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто загальнотеоретичні аспекти самооцінки особистості. Виокремлено й описано реальну та демонстровану самооцінку особистості з девіантною поведінкою. Експериментально встановлено конфліктний характер самооцінки у девіантів.

Роль системних чинників у формуванні агресивної поведінки / І. В. Маркін // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XII, Ч. 6. – К., 2010. – С.216-224. – Бібліогр.: 13 назв.– укр.

Розглянуто дві групи чинників, які впливають на формування агресивності: біологічні та системні. Зауважено, що схильність до агресії в значній мірі обумовлена системними (соціальними чинниками). Досліджено вплив несприятливих умов в батьківській сім'ї, телевізійного насилля, узалежнення від інтернету на агресивну поведінку дітей.

Саморуйнівна поведінка підлітка при різних типах акцентуацій характеру / О. М. Кормило // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України "Проблеми загальної та педагогічної психології" 2011р. № 5. – С. 147–154. – Бібліографія: 6 назв. – укр.
Проаналізовано надзвичайно актуальну проблему характеру, акцентуацій характеру. Відзначено, що у психологічній науці розрізняють акцентуації характеру та психопатії. Кількісне вираження тієї чи іншої риси характеру, яке досягає граничних величин і знаходиться на межі норми, згідно пояснень К. Леонгарда, є акцентуаціями характеру. Зазначено, що підлітки з акцентуаціями характеру складають групу підвищеного ризику розвитку

порушень психічного здоров'я у зв'язку з негативним впливом навколишнього середовища та психічних травм. Являючись крайніми варіантами норми акцентуації характеру, виступають як фактор, який підвищує ризик розвитку психогенних нервово-психічних порушень і порушень поведінки. Розглянуто види акцентуацій характеру та виділені особливості прояву саморуйнівної поведінки підлітків при різних їх типах. Виділено найбільш значущі феномени в динаміці акцентуацій характеру за Лічко О. Є.

Социальная ситуация развития и динамика агрессивного поведения у подростков с девиантным поведением / А. Б. Холмогорова, Н.М. Евлашкина // Дефектология : науч.-метод. журн. – 2011. – № 2. – С. 71-81. – Бібліогр.: 15 назв. – рус.

Розглянуто вплив різних аспектів соціальної ситуації розвитку девіантних підлітків (відносини з вчителями, батьками, однолітками, навчальні труднощі, відношення до навчання) на характеристику і динаміку їх агресивної поведінки у процесі навчання у спецшколі. Наведено результати емпіричного дослідження у спеціалізованій загальноосвітній школі. Відмічено низьку мотивацію навчання, агресивну поведінку, відмовлення від діяльності як реакцію на виникнення труднощів у значній кількості підлітків. Аналіз динаміки поведінки девіантних підлітків в процесі їхнього навчання показав зниження у частини з них основних показників агресії. Важливим завданням психологічної та педагогічної роботи педагогів спеціальних шкіл є встановлення позитивних відносин між вчителями і підлітками, а також робота по запобіганню навчальних труднощів у підлітків з девіантною поведінкою.

Стан, причини та шляхи розв'язання проблеми соціальної дезадаптації дітей / С. М. Драгель // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. – К., 2009. – С. 155-164. Бібліогр.: 17 назв.– укр.

Досліджено актуальну проблему стану та причин соціальної дезадаптації дітей, яка визначена тим, що в нашій країні унаслідок неблагополучного соціально-економічного становища зростає злочинність і інші прояви асоціальної поведінки. Розглянуто деякі положення нормативно-правових актів, які спрямовані на забезпечення прав дітей на належне життя: Конституції України та Законів України. Проаналізовано проблему дезадаптації дітей та її проявів на прикладі Чернігівської області. Вміщено таблиці кількості дітей Чернігівської області, профілактичного обліку дітей та кількості неблагополучних сімей та дітей, що в них проживають, кількості дітей, що бродяжили та жебракували, кількості влаштованих до притулків дітей, соціальної характеристики вихованців притулків, та причин улаштування дітей до притулків, стану злочинності. Зауважено, що отримані дані дадуть змогу розробити ефективні психологічні засоби корекції дезадаптації дітей.

Структура образу я у підлітків з розладами поведінки / Т. С. Журжу // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН Укр. – 2007. – № 1-2. – С. 16-18. – Бібліогр.: 9 назв.– укр.

Досліджено структуру образу “я” підлітків з розладами поведінки з метою оптимізації та вдосконалення методичного апарату не тільки задля діагностики різних порушень у побудові образу “я”, але і можливій психологічній роботі з формування адекватного образу “я” з метою профілактики девіантної поведінки.

Сутність девіантної поведінки та механізми її регуляції / І. О. Ваховецька // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. – К., 2009. – С. 65-73. – Бібліогр.: 6 назв.– укр.

Подано класифікацію видів девіантної поведінки. Розглянуто біологічні, особистісні, сімейні та соціальні причини девіантної поведінки підлітків. Висвітлено підходи до профілактики і корекції девіантної поведінки. Наведено приклади вправ, які доречні для використання психологами та педагогами на групових заняттях з дітьми. Вміщено програму семінару для вчителів „Психолого-педагогічні проблеми подолання дитячої агресивності”.

Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. / За заг. ред. Оржеховської В. М.. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – 67 с. – укр.

Розкрито тенденції девіантної поведінки підлітків та пріоритетні напрями її профілактики на засадах між секторального підходу. Підкреслено переваги взаємодії педагогічних та медичних колективів у зміцненні здоров'я школярів як одного з провідних чинників попередження негативних явищ у молодіжному середовищі.

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Актуальні проблеми і перспективи соціального партнерства у дослідженні й профілактиці девіантної поведінки неповнолітніх / Т. Ф. Алексєнко // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 32-37.– укр.

Розглянуто проблему девіантної поведінки неповнолітніх, пов'язану з насиллям, яке розглянуто у трьох аспектах: злочинів проти дітей, злочинів серед дітей і віктимної поведінки. Розкрито кожен з цих аспектів. Охарактеризовано ситуацію соціального захисту дитинства та причини виникнення дитячої бездоглядності й безпритульності. Зауважено, що й досі немає в Україні закону про соціальний захист українських громадян за кордоном. Звернуто увагу на перспективах соціального партнерства через

узгоджену співпрацю всіх зацікавлених соціальних інститутів. Відмічено, що співпраця може здійснюватись на рівні обміну інформацією, досвідом, спільного вироблення діагностичного інструментарію та соціальних стандартів у забезпеченні захисту дітей від різних форм насилля і жорстокого поводження.

Взаємодія педагогів-практиків та науковців в реалізації проекту „Превентивний простір: стратегія, технологія, перспективи” / Л. І. Яковенко // *Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 63-67. – укр.*

Розглянуто проблему інтегрування наявних в районі соціальних інститутів в єдину виховну систему. Зауважено, що в контексті проблеми працює Святошинське районне управління освіти м. Києва, 12 загальноосвітніх навчальних закладів, Центр позашкільної роботи плідно співпрацюють по проблемі „Профілактика девіантної поведінки” з лабораторією превентивного виховання Інституту проблем виховання АПН України вже декілька років.

Види, типи та рівні профілактики статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні / А. В. Шиделко // *Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2009. – № 3. – С. 155-162. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.*

Розкрито види, типи та рівні профілактичної діяльності щодо статевої деморалізації дівчат-підлітків в Україні. Охарактеризовано первинну, вторинну та третинну профілактику статевої деморалізації серед неповнолітніх дівчат. Зроблено висновок, що профілактика статевої деморалізації неповнолітніх дівчат - це науково обґрунтована гуманістично формуюча своєчасна діяльність, яка спрямована на мінімізацію факторів аморальної поведінки, ліквідацію мотивів та обставин, що сприяють розповсюдженню цього явища.

Девіантна поведінка підлітків і превентивна робота: Навч.-метод. посіб. Ч. 1 / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: Рута, 2003. — 82 с. — Бібліогр.: 79 назв. — укр.

Охарактеризовано основні детермінантні чинники девіантної поведінки. Проаналізовано вплив сімейного виховання та психологічного клімату в сім'ї на формування особистості підлітка. Доведено, що такі фактори, як асоціальна поведінка, важкий характер, негативні особисті якості зумовлюють виникнення різних видів девіації. Запропоновано ефективні методи та форми профілактичної роботи з підлітками, спрямованої на попередження виникнення та розвитку девіантної поведінки. Наведено методикку проведення консультацій з важкими підлітками та їх батьками.

Діагностика стану готовності майбутніх правників до профілактично-педагогічної роботи з підлітками девіантної поведінки / Г. Х. Яворська // Наука і освіта . — 2010. — N 7. — С. 275-279. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Проаналізовано стан підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів у навчально-виховному процесі ВНЗ МВС України до організації профілактично-педагогічної роботи з підлітками девіантної поведінки.

Міжсекторальна стратегія профілактики девіантної поведінки неповнолітніх в сучасних умовах / В. М. Оржеховська // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007.–С. 5-9.– укр.

Розглянуто проблему девіантної поведінки підлітків, типи такої поведінки: делінквентна, аддиктивна, асоціальна, суїцидальна, проституція, бродяжництво, насильство в усіх його формах, хуліганство, крадіжки, кримінальна поведінка. Вказано сукупність факторів, що викликають, провокують, посилюють або підтримують девіантну поведінку: соціально-економічні, медико-біологічні проблеми, тобто різке загальне погіршення стану здоров'я дітей (причини тому алкоголь, наркоманія). Спостережено ріст дитячої агресивності, насильство щодо неповнолітніх. Наголошено, що профілактика – це проблема суспільства в цілому, багатьох його секторів: установ, , які опікуються проблемами педагогіки, психології, соціології, медицини, правоохоронної сфери.

Моральні засади попередження девіантної поведінки підростаючого покоління / К. І. Чорна // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 43-46. – укр.

Зауважено, що найактуальнішою проблемою держави стала демографічна криза, пов'язана з падінням росту економіки та різкого зростання безробіття працездатного населення, збільшення кількості неповних сімей. Відмічено, що проблеми батьків значною мірою вплинули на становище дітей: спостерігається ріст насильства в сім'ї, відбувається порушення конституційних прав дитини на повноцінне дитинство. Зафіксовано кількість бездоглядних дітей у державі, яка становить майже 200 тисяч. Встановлено, що на сьогодні домінуючими у вихованні особистості у сучасній школі України є дві морально-ціннісні концепції: християнська і гуманістична. Вказано, що основні функції гуманістичної моралі – світоглядна, ціннісно-орієнтаційна, виховна. Охарактеризовано вищі цінності гуманної етики: не самозречення, а любов до себе, утвердження свого істину людського „Я”.

Научно-педагогические аспекты организации профилактики девиантного поведения подростков средствами физической культуры и

спорту / М. М. Миннегалиев // *Иновации в образовании*. – 2012. – № 7. – С. 69-75. – рус.

Проаналізовано причини і фактори виникнення девіантної поведінки підлітків. Відмічено, що проблема девіантної поведінки – це проблема суспільства в цілому та її вирішення дає змогу успішному духовно-моральному розвитку суспільства і держави. Встановлено, що більшість правопорушень підлітки здійснюють у вільний від навчання час. Тому виникає необхідність звернути увагу на ту сферу дозвілля, якою є фізично-оздоровча діяльність. Підкреслено необхідність використання засобів фізичної культури і спорту у профілактиці відхилень у поведінці підлітків. Простежено взаємозв'язок між віком та відношенням підлітків з девіантною поведінкою до занять фізичними вправами. Зауважено, що профілактичну роботу з підлітками з використанням засобів фізичної культури слід починати не пізніше, ніж у 10-11 років, оскільки у більш старшому віці треба більших зусиль до виправлення девіантної поведінки.

Особливості організації цілісної системи профілактики девіантної поведінки у школярів / В. І. Співак // *Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія*. — 2011. — Вип. 3. — С. 187-192. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розкрито причини виникнення девіантної поведінки у дітей, серед яких головними виступають розумове та фізичне перенавантаження, порушення мікросоціальних контактів у колі ровесників, з дорослими, батьками, педагогами. Рекомендовано методика й основні принципи профілактичної роботи: соціальної активності та інформованості. Окреслено функції цілісної системи профілактики проявів девіантної поведінки у шкільному віці.

Педагогічна профілактика агресивної поведінки підлітків в умовах загальноосвітньої школи / В. В. Афанасьєва // *Соціальна педагогіка: теорія та практика* : Методичний журнал. – 2010. – № 2. – С. 55-61. – Бібліогр. у кінці ст. – укр.

Розглянуто рекомендації для вчителів загальноосвітньої школи щодо профілактики агресивної поведінки підлітків; наведено стислий опис програми профілактики агресії та жорстокості; представлено методи профілактики агресії; описано особливості взаємодії педагогів і батьків з метою профілактики агресії. Стаття розкриває принципово нові концепції соціальної роботи з підлітками, розширює сфери діяльності соціальних працівників, психологів-консультантів і вчителів загальноосвітніх шкіл.

Підготовка студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки: Автореф. дис... канд. пед. наук / Л. В. Вейланде ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — Одеса., 2005. — 20 с. — укр.

Досліджено проблему підготовки студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки. Визначено сутність професійної

готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності з учнями даної категорії, розглянуто її компоненти, критерії, показники та рівні сформованості. Науково обґрунтовано й уточнено змістову характеристику поняття "девіантна поведінка". Розроблено й експериментально апробовано структурну модель формування готовності студентів університету до роботи з такими підлітками. Визначено ефективні педагогічні умови реалізації даної моделі у процесі вузівського навчання майбутніх учителів

Попередження маргіналізації підлітків засобами сценарного підходу. / О. Г. Скляр // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр.. Інституту психології імені Г. С. Костюка. Т. VII. Вип. 22 – С. 210-218. – Бібліогр.: 3 назв. – укр.
Розкрито поняття „маргіналізації” підлітків. Представлена модель соціально-психологічних засобів, направлених на зміну життєвого сценарію підлітків, схильних до маргеналізації. Описані засоби сценарного підходу: написання сценарію, моделювання життєвої ситуації, перспектив.

Проблема профілактики девіантних форм поведінки молоді: психолого-педагогічні аспекти / Л. Потапюк // Пед. пошук . — 2008. — N 1. — С. 55-57. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Теоретично обґрунтовано зміст, форми та методи профілактики девіантних форм поведінки молоді, окреслено завдання дослідження. Визначено девіантну поведінку або антидисциплінарну як один із видів відхилень у поведінці, який пов'язаний з порушенням відповідних віку соціальних норм і правил поведінки, характерних для мікросоціальних відносин і малих соціальних груп. Здійснено класифікацію девіантної поведінки за видами злочину й аморальних вчинків, за рівнем чи масштабністю відхилення, за внутрішньою структурою відхилення, за орієнтованістю відхилення на зовнішнє середовище чи на самого себе. Виокремлено соціально-економічні умови, які впливають на відхилення в поведінці молоді. Охарактеризовано основні технології роботи з молоддю з девіантною поведінкою - профілактичну і реабілітаційну. Виділено принципи та підходи, види та напрями профілактичної діяльності. Зосереджено увагу на вихованні позитивних вольових якостей та важливості правильно сформованого світогляду молоді людини.

Профілактика правопорушень серед підлітків / О. В. Гуріна // Виховна робота в школі : наук.-метод. журн. – 2009. – № 1. – С. 25-30. – укр.

Розглянуто фактори ризику девіантної поведінки дітей та молоді та зміст її профілактики. Відмічено, що джерела проступків та правопорушень неповнолітніх є відхилення в поведінці, ігровій, учбовій та інших видах діяльності, які часто спостерігають ще в дошкільному віці. Встановлено, що важливим напрямом профілактики є орієнтація учнів на здоровий спосіб життя , психологічний супровід процесу адаптації учнів до I класу та переходу учнів з початкової до середньої школи, а також виявлення учнів

„групи ризику” на всіх вікових етапах. Вміщено завдання з набуття навичок розв’язання конфліктних ситуацій та поради психологам та педагогам, що працюють з девіантними підлітками.

Профілактика асоціальної поведінки школярів у дитячих громадських об’єднаннях / Р. І. Охрімчук // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 49-51. – укр.

Доведено, що робота з попередження асоціальної поведінки школярів може успішно проводитися самими підлітками у дитячих громадських організаціях та об’єднаннях. Зауважено, що школа сьогодні, відсторонюючись від виховного процесу, зосереджує увагу на навчанні. Відмічено, що послуги системи позашкільної освіти доступні далеко не всім, але саме вони здійснюють профілактику асоціальної поведінки підлітків. Звернуто увагу на організаціях скаутського типу. Відзначено, що скаутинг, сповнений ігор, мандрівок, пригод дає дітям чуття емоційної включеності в діяльність однолітків, причетності до корисних справ. Встановлено, що однією з загроз для підлітка є вплив на нього організованих груп однолітків асоціальної поведінки: дворові компанії, банди схиляють підлітків до шкідливих звичок. Тому виховна діяльність дитячих громадських об’єднань спрямована на розв’язання таких завдань: навчитись розуміти свої почуття та володіти ними; навчитись брати на себе відповідальність, конструювати самого себе; навчитись достойно справлятися із ситуаціями соціального неуспіху та залишатися оптимістами тощо.

Профілактика й корекція девіантної поведінки підлітків: наук. –метод. посібник / О. С. Ніколаєнко. – Чернівці: Рута, 2004. – 80 с.– укр.

Розглянуто питання теоретичного плану: визначення ознак девіантної поведінки людини, психологічних механізмів і детермінант поведінкових відхилень. Висвітлено питання практичного впливу на дітей і підлітків, яким властиві відхилення в поведінці. , з метою їх запобігання та подолання. Проаналізовано окремі методи, форми, прийоми превентивної роботи з девіантами та схильними до девіації підлітків. Звернено увагу на види психологічної допомоги підліткам.

Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: навч. посіб. / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології; за ред. Т. М. Титаренко. – К.: Міленіум, 2011. – 272 с. – Бібліогр.: 104 назв.– укр.

Висвітлено вплив гострих і хронічних стресів на життєздійснення особистості: повсякденні стреси, кризові життєві ситуації. Розглянуто можливості підвищення стресостійкості в сімейній, професійній, особистій сферах, основні напрями психологічної профілактики порушень адаптації

молоді до сімейних стресів і криз. Розкрито когнітивні, емоційні і поведінкові допінг-стратегії опанування проблемною молоддю стресових станів та кризових життєвих ситуацій. Відзначено особливості роботи з проблемною молоддю. Відмічено способи надання психологічної допомоги та самопомоги. У додатках вміщено: Тест самооцінки життєстійкості; Методику діагностування рівня соціальної поведінки Л. І. Вассермана; Тест життєвих завдань особистості.

Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 47-52. – Бібліогр. у кінці ст.– укр.

Розглянуто актуальну проблему сучасного українського суспільства – девіантну поведінку неповнолітніх. Визначено механізм загальноосвітнього навчального закладу щодо профілактики девіантної поведінки підлітків, урахувавши функціонування шкільної системи виховання. З'ясовано причини такої поведінки підлітків: систематичне відставання від темпів освоєння шкільної програми; пропуски занять; недостатній рівень розвитку та виховання особистісних якостей. Виділено дві групи причин конфліктних взаємин вчителя та учня: причини внутрішнього плану, пов'язані з особливостями самого школяра та особливостями самого вчителя. Зауважено, що освітньо-корекційна діяльність у ході навчально-виховного процесу є єдиним процесом емоційної, оперативної та змістовної властивості, що дає можливість коректувати не тільки зовнішній бік навчально-пізнавальної діяльності, але й внутрішню – що виражається відношенням учнів до навчальних предметів та до школи взагалі.

Профілактична діяльність інтернатних закладів щодо запобігання порушень у поведінці дітей-сиріт молодшого шкільного віку / О. Р. Поляновська // Освіта як важлива соціокультурна детермінанта становлення особистості: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 19 лист. 2010 р.) / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. – Хмельницький: ХГПА, 2010. – С. 200-204. – Бібліогр.:9 назв.– укр.

Розглянуто проблему виховання дітей, що перебувають у школах-інтернатах. Зауважено, що у переважній більшості дітей відсутні належні моральні установки, або ж вони деформовані. Встановлено, що переважна кількість дітей має зрушення у психічному розвитку, їм властива неухважність, багато з них мають шкідливі звички: палять, вживають алкогольні напої, наркотики. Наголошено, що все це зумовлює необхідність організації та проведення інтернатним закладом діяльності щодо попередження та припинення подальшого розвитку негативних якостей особистості. Висвітлено етапи профілактичної діяльності в шкільно-інтернаті. Звернено увагу на правове виховання учнів.

Профілактична роль дитячих громадських об'єднань / Л. П. Сніцар // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 52-54.– укр.

Розглянуто діяльність дитячих громадських об'єднань „Січ”, скаутських організацій, пластунів та її роль у профілактиці негативних вчинків дітей. Відмічено, що виховна діяльність громадських дитячих об'єднань відповідає меті превентивного виховання, що полягає у досягненні сталої відповідальної поведінки, сформованості імунітету до негативних впливів соціального оточення.

Психологічні засади профілактики делінквентності неповнолітніх: Автореф. дис... канд. юрид. наук / Р.І. Благута ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2006. — 16 с. — укр.

*Проведено вивчення девіантної поведінки як соціально-психологічної проблеми. Відзначено, що **девіантна поведінка** - це дрібні правопорушення та провина, що не є злочином, який карається за судовим порядком. З'ясовано, що стрижневим патерном поведінки підлітків-правопорушників є власне дисоціальний компонент, що полягає у дистанціюванні від суспільних стандартів поведінки. Комплексно розвинуто психологічні та правові аспекти профілактики та корекції делінквентної поведінки на досудовому етапі. Значну увагу приділено психологічній діагностиці схильності неповнолітніх до делінквентної поведінки. Розглянуто можливість використання формульованого експерименту з метою здійснення психологічної корекції делінквентної поведінки підлітків, розвитку рефлексії як складової профілактики та корекції агресивності.*

Развитие смысложизненных ориентаций как условие предотвращения девиантного поведения подростков / М. А. Мокаева // Воспитание школьников : теорет. и науч.-метод. журн. - 2010. - № 3. - С. 57-60. - Библиогр.: 7 назв. – укр.

*Описано методикау діагностування **підлітків** групи ризику (з низьким рівнем сенсожиттєвих орієнтацій) для запобігання девіантній поведінці. Наведено тренінгову програму "Запобігання симптомам екзистенціальної фрустрації".*

Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посібник / Т. С. Федорченко. – К., 2003. – 128 с. – укр.

Розглянуто питання виховання дітей, схильних до негативних проявів у поведінці. Висвітлено ефективний напрям роботи виховного процесу, заснований на концепції гуманістичної педагогіки, допомоги й захисту дитини. Запропоновано конструктивні діагностично-прогностичні та корекційні методики для всебічного вивчення дитини, зміцнення її фізичного та психічного здоров'я. Проаналізовано причини, які впливають на культуру

поведінки дитини. Вказано на значення ранньої профілактики відхилень у поведінці дітей. Викладено правила діагностування і корекції психічного розвитку дитини.

Роль позашкільних закладів в організації дозвіллевої діяльності школярів / Т. К. Окушко // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 55-62. – Бібліогр.: 2 назв. – укр.

Розглянуто культурно-дозвіллевої діяльності як однієї з провідних видів діяльності у вільний час дітей. Зауважено, що саме позашкільні навчальні заклади є вагомим позитивним альтернативним для „неблагополучного життя” підлітків, як для організації змістовного наповнення їх вільного часу, наповнення їх життя позитивно насиченою складовою. Відмічено, що саме позашкільні навчальні заклади користуються авторитетом і довірою у підлітків та молоді. Розкрито структуру змістовного дозвілля, яке включає різні види діяльності: навчальної, культурно-дозвіллевої, спортивно-оздоровчої, навчально-дослідницької, трудової, профорієнтаційної, ігрової, комунікативної, туристсько-краєзнавчої, еколого-натуралістичної діяльності.

Роль фізичного виховання у профілактиці девіантної поведінки школярів / А. П. Савченко // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 47-48. – укр.

Підкреслено важливість вирішення завдань формування в підростаючого покоління здорового способу життя, свідомого та відповідального ставлення до здоров'я, профілактики шкідливих звичок та попередження правопорушень серед учнів різного віку. Відмічено важливість рухової активності учнів. Зауважено, що фізична культура є важливим засобом формування особистості школяра.

Рятуємо дитячі душі / В. І. Алексєєва // Пед. вісн . — 2010. — N 2. — С. 35-37. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

*Розглянуто досвід роботи Леськівської загальноосвітньої школи I - III ступенів Черкаської районної державної адміністрації в напрямку попередження **девіантної поведінки** та виникнення соціальної дезадаптації дітей і підлітків. Висвітлено пріоритетні напрями та завдання, які стоять перед соціально-педагогічною службою школи: своєчасне виявлення дітей, які перебувають у складних соціальних та морально-психологічних умовах життя; здійснення соціально-педагогічного патронажу дітей із проявами девіантної поведінки. Конкретизовано роль і значення таких форм роботи, як волонтерські загони, створення соціально-психологічного театру "Інсайт". Відмічено необхідність проведення семінарів соціальних психологів, один із*

яких проходив на базі Леськівської ЗОШ I - III ступенів. Визначено коло завдань, які стоять перед освітянами регіону, зокрема створення морально-духовного середовища для прояву людських якостей в дитині. Запропоновано універсальні заповіді педагога-гуманіста Шалви Амонашвілі, в яких поетичність вічних категорій: Любові, Доброти, Краси, допоможе спасти дитячі душі.

Співпраця школи і медичної науки в профілактиці девіантної поведінки / Л. А. Порохняк-Гановська, Т. В. Тарасова // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 21-31. – Бібліогр. 7 назв.– укр.
Розглянуто проблему здоров'я як важливої складової комплексного підходу наук про людину. Охарактеризовано девіантну поведінку з погляду медичної та педагогічної науки. Відмічено реалізацію більш ніж 10 програм на теренах України по пропаганді ЗСЖ серед учнівської молоді. Подано приклади шкіл, де успішно діють моделі оздоровчої роботи учнів. Акцентовано увагу на превентивному вихованні молоді. Названо причини виникнення і погіршення психічного здоров'я учнів. Відзначено роль, стан та якість гарячого харчування дітей в Україні. Вказано на завдання школи і медичної практики на заваді хвороби молоді.

Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків на основі гуманізму / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. – 2009. – № 4. – С. 40-46. – Бібліогр. у кінці ст. – укр.

Зроблено стислий аналіз наукових досліджень вітчизняних педагогів-гуманістів у галузі профілактики девіантної поведінки підлітків. Розкрито шляхи соціально-педагогічного пошуку вирішення проблеми профілактики девіантної поведінки підлітків, зосередивши увагу на концепції особистісно орієнтованого підходу. Також виділено основні напрями соціально-педагогічної діяльності в профілактиці та корекції девіантної поведінки підлітків.

Соціально-педагогічний аспект у профілактиці девіантної поведінки підлітків / О. Лазаренко // Рідна школа : наук.-пед. журн. – 2009. – № 5/6. – С. 43-45. – Бібліогр.: 5 назв. . – укр.

Розглянуто роль соціально-педагогічного аспекту у профілактиці девіантної поведінки підлітків. Акцентовано увагу на одному із методів виховання - прикладі. Висвітлено результати статистичного аналізу різних аномальних проявів у підлітковому середовищі (злочинність, наркоманія, бродяжництво, проституція) та взаємозв'язку між вихованням і розвитком девіації у дітей. Зосереджено увагу на прийомах та методах соціальної педагогіки, що допомагають неповнолітнім, які мають проблеми, у пристосуванні до соціальних, фізичних і психічних норм суспільства. Розкрито чотири етапи процесу виховання, які передбачають допомогу підлітку у визначенні та

усвідомленні критеріїв поведінки в суспільстві; ставлення його до норм і правил поведінки, що пропонуються (декларуються); потенційну готовність підлітка до дій та вчинків; формування навичок і звичок поведінки, які відповідатимуть його переконанням. Окреслено роль школи у процесі виховання, яка, крім функції навчання (надання знань), виконує соціальну та комунікативну функції.

Соціологічна підготовка майбутніх педагогів як чинник ефективності превенції девіантної поведінки підлітків та молоді / А. Лобанова, Л. Кучерявенко // Рідна школа : наук.-пед. журн. – 2010. – № 7/8. – С. 33-37. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розглянуто проблему зростання молодіжної злочинності, наркотизації, алкоголізації та суїцидальної поведінки. Відмічено актуальність наукового пошуку ефективних чинників формування у студентів вищих навчальних закладів таких ціннісних орієнтацій, які б уможлилювали їхню майбутню професійну діяльність з підлітками і молоддю в площині збереження національних традицій і наповнення їх новим ціннісним змістом. Проаналізовано роль соціологічної освіти у формуванні ціннісних орієнтацій студентів і попередженні соціальних відхилень у підлітковому та молодіжному середовищі. Зроблено висновок, що вдосконалення соціологічної освіти в педагогічних ВНЗ - дуже важливе завдання, що потребує комплексного інноваційного підходу до зміни її методологічної парадигми, модернізації методики навчання, що дасть змогу розв'язати важливі соціальні проблеми - підготовки і виховання педагогів нового покоління.

Формування здорового способу життя як компонент профілактики дезадаптації учнів допоміжних шкіл / О. І. Проскурняк // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: наук.-метод. зб. / За ред.. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. – К., 2010. – Вип. 1. – С. 238-245.- Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розглянуто проблему дезадаптації учнів з обмеженими розумовими можливостями. Зауважено, що профілактика дезадаптації – це система заходів, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків, які сприяють проявам різних видів їхньої активності. Визначено формування здорового способу життя як компонент профілактики дазадаптації. Проаналізовано показники формування здорового способу життя. Відображено способи реалізації завдань профілактики дезадаптації.

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Виховання неповнолітніх у сучасних умовах / Г. Ю. Парходько, Н. М. Степанова // Пед. вісн. — 2011. — N 2. — С. 13-15. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Досліджено зміст понять "поведінка особистості", "норма поведінки" в контексті розуміння категорії "протиправна поведінка". Відзначено, що в основі девіантної поведінки є правопорушення, яке може виявлятися як в практичних діях, так і на вербальному рівні. На основі порівняльного аналізу різних видів правопорушень серед учнів ЗНЗ Черкаської області розглянуто шляхи корекції протиправної поведінки дітей та наголошено на ефективності належного психологічного супроводу. Наведено практичні рекомендації щодо розуміння психологічного компоненту антисоціальної поведінки школярів, розкрито причини, об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на девіантну поведінку дітей.

Встановлення психологічного контакту у вихованні неповнолітніх з девіантною поведінкою / В. Синьов, В. Кривуша // Рідна шк. – 2009. – № 5/6. – С. 40-43. – укр.

Розглянуто питання найбільш дієвих стратегічних і тактичних ліній впливу на особистість неповнолітнього з девіантною поведінкою. Зазначено, що для підвищення достовірності прогнозування поведінки особливо важливе значення має точна діагностика спрямованості кожного підлітка. Запропоновано методику контактної взаємодії (встановлення психологічного контакту), яка передбачає психологічно та педагогічно доцільну роботу з неповнолітнім, схильним до правопорушень. Охарактеризовано стадії розвитку контакту, що послідовно реалізуються: "Накопичення первинної згоди"; "Виділення й обговорення головних інтересів, особливо спільних"; "Прийняття принципів та якостей, які корисні для спілкування"; "Виявлення якостей, небезпечних для спілкування"; "Індивідуальний вплив та адаптація до співрозмовника"; "Вироблення загальних правил співробітництва". Констатовано, що методики встановлення психологічного контакту дозволяють співробітникам ОВС, працівникам соціальних служб, педагогам глибше пізнати психологію підлітка, скласти його психологічний портрет, спрогнозувати ймовірну поведінку.

Застосування емоційних виховних впливів у кризові періоди розвитку підлітків / А. В. Горлова // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. – 2009. – № 52. – С. 168-172. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.
Розкрито суперечності кризи підліткового віку, проаналізовано умови успішної взаємодії вихователя з підлітками й розглянуто деякі емоційно-когнітивні способи управління процесом виховання.

Использование музыкотерапии в работе с подростками с девиантным поведением / С. Б. Майборода // Воспитание школьников : теорет. и науч.-метод. журн. – 2011. – № 5. – С. 26-29. – Бібліогр.: 1 назв. – укр.

Розглянуто новий метод лікування різних хвороб за допомогою музики – музикотерапію, яка сформувалася на стику трьох наук: медицини, педагогіки і психології. Відмічено, що музикотерапія в роботі із важкими

підлітками допомагає зміцнити довіру, взаєморозуміння, допомагає прискорити прогрес терапії. Зазначено, що в основі художньо-естетичного виховання девіантних підлітків покладено принципи корекційного напрямку, індивідуалізації та комплексного навчання.

Концептуальні підходи до виховання в умовах сьогодення / В. Оржеховська, Г. Ковганич // Рідна шк. . — 2009. — № 5/6. — С. 35-39. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто реальний стан виховання підростаючого покоління, рівень якого не відповідає вимогам сьогодення. Окреслено чинники, наслідком яких є девіантна поведінка дітей та молоді. Зазначено, що у сучасній школі ще існує погляд на методи виховання як засіб подолання негативних тенденцій у розвитку особистості, засіб перевиховання, а не формування позитивних властивостей і якостей. Визначено підходи у виховній діяльності з дітьми, які б забезпечували особистісну спрямованість, системність, інтерактивність: системний, діяльнісний, особистісно орієнтований, синергетичний, компетентнісний, між-секторальний. Запропоновано навчальну програму "Проектування виховної системи навчального закладу: теорія, практика, технології", яка пройшла апробацію в Святошинському районі Києва та Чорнобаївському районі Черкаської області. Розкрито зміст програми, який охоплює п'ять модулів. Наголошено на забезпеченні програми навчально-методичним комплексом, який складається з посібника та підпрограм для різних категорій педагогічних працівників.

Корекційна робота з дітьми девіантної поведінки (з досвіду роботи) / Л. Корда // Освіта і упр. . — 2006. — № 2. — С. 149-154. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Висвітлено досвід роботи педагогічного колективу Центру соціально-психологічної реабілітації дітей "Злагода" у корекції та превенції таких асоціальних проявів, як тютюнопаління, наркоманія, проституція серед неповнолітніх. Зроблено висновки, що корекційна робота з дітьми з девіантною поведінкою буде успішною за багатогранного підходу до вибору змісту, форм, принципів і методів виховання. Важливо не формально застосовувати виховні впливи, а враховувати їх оптимальну роль в усуненні негативних проявів у важковиховуваних дітей.

Корекція девіантної поведінки молодших школярів (експериментальні матеріали) / І. П. Підласий, О. В. Шарапова. – Черкаси, 2002. – 44 с.– укр.

Досліджено систему корекційних впливів у роботі вчителя початкової школи. Вміщено комплексну програму корекції девіантної поведінки. Подано практичні методичні діагностичної і корекційної педагогічної діяльності. Розглянуто методичку встановлення шкільної зрілості, діагностичну методичку для виявлення позитивних якостей у дітей, корекційну методичку для формування елементів правильної поведінки, діагностичну методичку для визначення імпульсивності. Відмічено у кожному напрямку корекційної

роботи є: навчання способів самоаналізу, нормального спілкування, вміння коректувати свою поведінку. Констатовано, що немає дитини, яка не хотіла б стати кращою і вчитель повинен допомогти їй в цьому прагненні.

Педагогічна корекція девіантної поведінки старшокласників загальноосвітньої школи: автореф. дис... канд. пед. наук / С. Г. Немченко ; Ін-т пробл. виховання АПН України. — К., 2006. — 20 с. — укр.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено нові методи та форми педагогічної корекції девіантної поведінки старшокласників загальноосвітньої школи. Розкрито сутність понять "поведінка", "девіантна поведінка", "норма", "реабілітаційний простір", "модель корекції девіантної поведінки". Проаналізовано проблему виникнення даного явища у психолого-педагогічному контексті. Обґрунтовано модель педагогічної корекції девіантної поведінки старшокласників, зокрема, наведено характеристику суб'єктів корекційної роботи, визначено мету, педагогічні завдання, принципи, зміст, форми та методи, критерії ефективності, педагогічні умови реалізації; проаналізовано результати даного виду діяльності на регіональному рівні та на рівні освітніх закладів. Розроблено й експериментально апробовано програму педагогічної корекції девіантної поведінки у старшокласників загальноосвітніх шкіл. Виявлено деякі специфічні особливості та умови переростання процесу педагогічної корекції девіантної поведінки старшокласників у самокорекцію.

Психолого-педагогічна корекція поведінки важковиховуваних підлітків / Р. Бандура // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. – 2010. – № 3. – С. 43-46. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Досліджено діагностичні ознаки різних груп важковиховуваних підлітків (ВП). Розкрито методичку взаємодії соціального педагога з ВП. Виділено та схарактеризовано діагностичні ознаки виникнення різних типів важковиховуваності: педагогічна занедбаність підлітків, опірність педагогічним впливам, зумовлена невмілими виховними діями або негативними особистісними утвореннями, які не пов'язані з відхиленням в розвитку вищих психічних функцій, і такі, що пов'язані з ними. Описано групи ВП з відхиленнями в психічній діяльності (циклоїди, астеники, психостеніки, шизоїди, параноїки, еліпсоїди, істерики) та відзначено ключові особливості роботи з ними: активізація підтримки оточенням, допомога взяти контроль над своїм особистим життям, допомога у зміні стилю життя, підтримання зростання та розвитку підлітка, взаємодія і співпраця з підлітком. Підкреслено, що в межах психосоціального підходу більшу увагу приділяють структурі особистості, аніж використанню організаційних заходів.

Психолого-педагогічні аспекти виховання учнів з девіантної поведінкою в загальноосвітній школі / О.М. Скребець, Т.І. Смірнова // Постметодика . — 2009. — N 2. — С. 23-25. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розкрито психолого-педагогічні аспекти виховання учнів з девіантною поведінкою в ЗНЗ. Проаналізовано причини девіантної поведінки: біологічні, соціальні та психологічні. Розкрито проблеми у роботі та систему роботи з девіантними учнями. Для пояснення причин існуючих форм девіантної поведінки розроблено концептуальні підходи, які об'єднано в окремі групи - особистісні та соціальні. Серед причин девіантної поведінки виділено спадковість, соціальне середовище, навчання, виховання та соціальну активність самої людини. Висвітлено проблеми у роботі та систему роботи з девіантними учнями в експериментальній школі № 31 Сімферополя. Проведено мотиваційне, концептуальне, моделювання, діагностичний, проектування можливих змін в особистості підлітка, розглянуто розвивально-виховний, реабілітаційний, психолого-діагностичний та рефлексивно-експертний етапи роботи з девіантними підлітками в освітньому закладі.

Психолого-педагогічні особливості роботи з девіантними підлітками / О. Лозіна // Нова пед. думка . — 2010. — № 1. — С. 114-117. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розкрито теоретичні підходи до поняття девіантної поведінки (ДП). Висвітлено психолого-педагогічні особливості підліткового віку, який є перехідним від дитинства до юності в фізичному, психічному та соціальному відношеннях. Охарактеризовано види та прояви ДП підлітків. Проаналізовано вплив соціальних та особистісних чинників на формування ДП в підлітків. ДП визначено як систему вчинків або окремі вчинки, які суперечать прийнятним у суспільстві правовим або моральним нормам. Наведено структуру служб для неповнолітніх, визначену у Законі України "Про органи та служби у справах неповнолітніх та спеціальні підліткові установи". Запропоновано профілактичні заходи, спрямовані на подолання негативних поведінкових явищ підлітків у школах (покращання якості інформації про шкідливість та наслідки алкоголю та наркотичних речовин, проведення бесід з батьками, залучення до навчання фахівців-практиків з різних сфер діяльності; покращення позакласної роботи з формування ціннісних орієнтацій молоді.

Психолого-педагогічні проблеми соціальної адаптації девіантних підлітків / В. В. Афанасьева // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. - 2009. – № 2. – С. 65-70. – Бібліогр. у кінці ст.– укр.

Висвітлено основні психолого-педагогічні проблеми соціальної адаптації підлітків: відхилення в психофізіологічному розвитку, невідповідність виховання індивідуальності дитини, негативні чинники середовища формування особистості.

Робота соціального педагога з дитячими та молодіжними організаціями: слов.-довід. / Уклад.: О.Д. Балдинюк. — К.: Наук. світ, 2007. — 95 с. — Бібліогр.: с. 94-95. — укр.

Наведено тлумачення близько 600 термінів (психологічних, педагогічних, соціологічних, медичних, правових), які широко вживаються у соціальній педагогіці та соціальній роботі. Розкрито сутність таких понять, як альтруїзм, асоціальність дитини, глобальні проблеми людства, група референтна, девіантна поведінка, імідж, менталітет, сироти соціальні, уніформісти

Служби допомоги для несоввершеннолетних с отклоняющимся поведением в Германии / И. П. Клемантович, М. Г. Фарниева // Воспитание школьников : теорет. и науч.-метод. журн. - 2012. - № 9. - С. 46-50. –рус.

Відмічено, що в Германії дуже сильні традиції соціальної педагогіки. Вказано, що служба соціально-педагогічної допомоги надає інтенсивну допомогу при вирішенні проблем як підлітків, так і їх батьків. Зауважено, що німецькі фахівці вважають заключення підлітка в колонію крайнім заходом у рамках допомоги, а якщо молодь ув'язнюють в установи юстиції або психіатрії, співробітники служб допомоги повинні розробляти додаткові варіанти педагогічної допомоги після їх виходу із цих установ. Розглянуто також контактну модель роботи з неблагополучною сім'єю у Швеції.

Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей та підлітків: навчальний посібник / Л. І. Міщак, З. Г. Білоусова. – Запоріжжя, 2003. – 107 с.– укр.

Розглянуто проблему соціальної адаптації та самореалізації молодого покоління в сучасних умовах. Розкрито проблеми шкільної дезадаптації, які відносяться до найскладніших соціальних і психолого-педагогічних аспектів формування особистості школярів. Визначені моделі сімейних стосунків. Відмічено, що вплив досить суперечливих кризових соціально-економічних і морально-психологічних труднощів викликає дезадаптацію дітей і підлітків. Досліджено мотиви та механізми злочинної поведінки підлітків, причини та умови, що сприяють її розвитку, а також можливості профілактики та корекції. Охарактеризовано патопсихологічні символи у кримінальній поведінці підлітків.

Соціальна поведінка – соціальна взаємодія: точки дотику (на прикладі поглядів зарубіжних дослідників) / А. Лякішева // Вища школа. – 2012.– № 12. – С. 87–95. – Бібліогр: 12 назв.– укр.

Розглянуто проблему підходів зарубіжних дослідників до розуміння сутності соціальної взаємодії як прояву соціальної поведінки на основі аналізу літературних джерел. Представлено погляди науковців на сутність соціальної поведінки, що стали підґрунтям для визначення особливостей та механізмів її реалізації вітчизняними дослідниками. Виокремлено соціологічні концепції В. Парето, засновників прагматизму В. Джеймса і М. Болдуїна, засновників біхевіоризму Дж. Ватсона та В. Скіннера, Ч. Кулі та Дж. Міда, „фігураційної” соціології Н. Еліса. Охарактеризовано основні об'єкти

досліджень Дж. Хоманса, М. П. Блау, А. Шюца. Констатовано, що розглянуті підходи зарубіжних дослідників до розуміння сутності соціальної взаємодії як прояву соціальної поведінки засвідчують про зосередження уваги в них на таких ознаках цього феномену, як прояв інстинктів, вербальна комунікація, реалізація системи стимулів і реакцій, оволодіння життєвими навичками, отримання винагород, обмін „біографіями”.

Соціальна робота у сфері дозвілля: слов.-довід. / Уклад.: О.Д. Балдинюк. — Умань: Софія, 2008. — 147 с. — Бібліогр.: с. 144. — укр.

Наведено близько 1 000 термінів (педагогічних, психологічних, соціологічних, медичних, правових), які широко вживаються в соціальній педагогіці та соціальній роботі. Розкрито сутність таких понять, як агітбригада, важковиховувана дитина, групова оцінка особи, девіантна поведінка, куртуазна література, психодіагностика, соціальний педагог, фузійонізм тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Алексеева В. І. Рятуюмо дитячі душі** / В. І. Алексеева // Пед. вісн. . — 2010. — N 2. — С. 35-37. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.
2. **Алексеевко Т. Ф. Актуальні проблеми і перспективи соціального партнерства у дослідженні й профілактиці девіантної поведінки неповнолітніх** / Т. Ф. Алексеевко // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 32-37.– укр.
3. **Афанасьєва В. В. Педагогічна профілактика агресивної поведінки підлітків в умовах загальноосвітньої школи** / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. – 2010. – N 2. – С. 55-61. – Бібліогр. у кінці ст. – укр.
4. **Афанасьєва В. В. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі** / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. – 2009. – N 1. – С. 47-52. – Бібліогр. у кінці ст.– укр.
5. **Афанасьєва В. В. Психолого-педагогічні проблеми соціальної адаптації девіантних підлітків** / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. - 2009. – N 2. – С. 65-70. – Бібліогр. у кінці ст.– укр.
6. **Афанасьєва В. В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків на основі гуманізму** / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Методичний журнал. – 2009. – N 4. – С. 40-46. – Бібліогр. у кінці ст. – укр.
7. **Балдинюк О. Д. Робота соціального педагога з дитячими та молодіжними організаціями:** слов.-довід. / Уклад.: О.Д. Балдинюк. — К.: Наук. світ, 2007. — 95 с. — Бібліогр.: с. 94-95. — укр.

8. **Балдинюк О. Д. Соціальна робота у сфері дозвілля:** слов.-довід. / Уклад.: О.Д. Балдинюк. — Умань: Софія, 2008. — 147 с. — Бібліогр.: с. 144. — укр.
9. **Бандура Р. Психолого-педагогічна корекція поведінки важковиховуваних підлітків** / Р. Бандура // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. — 2010. — № 3. — С. 43-46. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
10. **Баранник В. Психологічні особливості самооцінки особистості з девіантною поведінкою** / В. Баранник // Соц. психологія . — 2005. — N 5. — С. 76-82. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.
11. **Бенько Л. Нормативна і девіантна поведінка особистості в умовах соціалізації** / Л. Бенько // Соц. психологія . — 2006. — N 5. — С. 64-69. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
12. **Бидюк А. В. Девіантна поведінка як чинник порушення життєвої компетенції підлітків** / А. В. Бидюк // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. — К., 2009. — С. 21-25.— Бібліогр.: 3 назв.— укр.
13. **Бистрова Ю. Психологічні особливості конфліктної поведінки підлітків з інтелектуальною недостатністю** / Ю. Бистрова // Дефектологія 2006.— № 4. — С. 46-50. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
14. **Благута Р. І. Психологічні засади профілактики делінквентності неповнолітніх:** Автореф. дис... канд. юрид. наук / Р. І. Благута ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2006. — 16 с. — укр.
15. **Болтівець С. І. Домашнє насилля як підґрунтя девіантної поведінки підлітка** / С. І. Болтівець // Практ. психологія та соц. робота : Науково-практичний освітньо-методичний журнал. — 2009. — N 10. — С. 38-39.— укр.
16. **Вакуліч Т. М. Вивчення віктимності особистості неповнолітніх у психологічній літературі** /Т. М. Вакуліч // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. — К., 2009.— С. 46-53.— Бібліогр.: 15 назв.— укр.
17. **Василіу Г. Б. Девіантна поведінка підлітків як соціально-психологічна проблема** / Г. Б. Василіу // Педагогіка та психологія: наук. вісн. Чернівецького університету. Чернівці, 2009. — Вип. 498. — С. 15-21.— Бібліогр.: 7 назв.— укр.
18. **Ваховецька Г. С. Сутність девіантної поведінки та механізми її регуляції** / І. О. Ваховецька // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. — К., 2009. — С. 65-73. — Бібліогр.: 6 назв.— укр.
19. **Вейланде Л. В. Підготовка студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки:** Автореф. дис... канд. пед. наук / Л. В.

- Вейланде ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — Одеса., 2005. — 20 с. — укр.
20. **Гарасимів Т. З. Девіантна поведінка особистості: філософсько-правовий вимір:** монографія / Т. З. Гарасимів ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2009. — 524 с. — Бібліогр.: 300 назв. — укр.
21. **Горлова А. В. Застосування емоційних виховних впливів у кризові періоди розвитку підлітків** / А. В. Горлова // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. — 2009.— № 52. — С. 168-172. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
22. **Грись А. М. Особливості самосвідомості засуджених неповнолітніх у виховній колонії** / А. М. Грись // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. — К., 2009. — С. 107-113.— Бібліогр.: 7 назв.— укр.
23. **Гуріна О. В. Профілактика правопорушень серед підлітків** / О. В. Гуріна // Виховна робота в школі : наук.-метод. журн. — 2009. — № 1. — С. 25-30. — укр.
24. **Драгель С. М. Стан, причини та шляхи розв'язання проблеми соціальної дезадаптації дітей** / С. М. Драгель // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. — К., 2009. — С. 155-164. Бібліогр.: 17 назв.— укр.
25. **Дронова О. С. Девіантна субкультура неповнолітніх як чинник їх агресивної поведінки** / О. С. Дронова // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 4. — К., 2009.— С. 94-102. Бібліогр.: 6 назв.—укр.
26. **Журжу Т. С. Структура образу я у підлітків з розладами поведінки** / Т. С. Журжу // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН Укр. — 2007. — № 1-2. — С. 16-18. — Бібліогр.: 9 назв.— укр.
27. **Ківенко Н. В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма: монографія** / Н. В. Ківенко, І. І. Лановенко, П. В. Мельник. — Ірпінь: Акад. держ. податкової служби України, 2002. — 240 с.— Бібліогр.: 332 назв.— укр.
28. **Кікалішвілі М. В. Девіантна поведінка: поняття та ознаки** / М. В. Кікалішвілі // Вісн. Акад. адвокатури України. — 2011. — № 3. — С. 109-122.— укр.
29. **Кірейчев І. Особистісні особливості підлітків із нормативною і девіантною поведінкою** / А. Кірейчев // Педагогіка і психологія проф. освіти : наук.-метод. журн. — 2012. — № 3. — С. 82-89. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
30. **Кіясь А. В. Психологічний аналіз причин формування девіантної поведінки підлітків** / А. В. Кіясь // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім.. Г. С. Костюка — Т. XI, Ч. 6. — К., 2009. — С. 198-205. — Бібліогр.: 9 назв.— укр.

31. **Клементович И. П. Службы помощи для несовершеннолетних с отклоняющимся поведением в Германии / И. П. Клемантович, М. Г. Фарниева // Воспитание школьников : теорет. и науч.-метод. журн. - 2012. - № 9. - С. 46-50. -рус.**
32. **Коваль В. В. Девіантна поведінка неповнолітніх: технологія їх соціальної реабілітації / В. В. Коваль // Наука і освіта . — 2006. — N 1-2. — С. 103-108. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.**
33. **Ковальчук М. Основні причини правопорушень підлітків у сучасний період / М. Ковальчук // Рідна шк . — 2007. — N 7-8. — С. 35-38. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.**
34. **Когут С. Девіантна поведінка дітей та молоді: проблеми й шляхи подолання / С. Когут // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед . – 2008. – Вип. 24. – С. 190-197. – Бібліогр.: 8 назв. — укр.**
35. **Корда Л. Корекційна робота з дітьми девіантної поведінки (з досвіду роботи) / Л. Корда // Освіта і упр . — 2006. — N 2. — С. 149-154. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.**
36. **Кормило О. М. Саморуйнівна поведінка підлітка при різних типах акцентуацій характеру / О. М. Кормило // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України "Проблеми загальної та педагогічної психології" 2011р. № 5. – С. 147–154. – Бібліографія: 6 назв. – укр.**
37. **Кучерявенко Л. В. Детермінація і специфіка девіантної поведінки підлітків в умовах промислового регіону (на прикладі Криворізького регіону): автореф. дис... канд. соціол. наук / Л. В. Кучерявенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2008. — 20 с. — укр.**
38. **Лазаренко Б. П. Проблемна молодь: шляхи самоздійснення: монографія / Б. П. Лазаренко. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 274 с. – Бібліогр.:435 с. – укр.**
39. **Лазаренко В. І. Наркоситуація в Україні та девіантна поведінка молоді: Автореф. дис... канд. соціол. наук / В. І. Лазаренко ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н.Каразіна. — Х., 2003. — 20 с. — укр.**
40. **Лазаренко О. Соціально-педагогічний аспект у профілактиці девіантної поведінки підлітків / О. Лазаренко // Рідна школа : наук.-пед. журн. – 2009. – № 5/6. – С. 43-45. – Бібліогр.: 5 назв. . – укр.**
41. **Лобанова А. Соціологічна підготовка майбутніх педагогів як чинник ефективності превенції девіантної поведінки підлітків та молоді / А. Лобанова, Л. Кучерявенко // Рідна школа : наук.-пед. журн. – 2010. – № 7/8. – С. 33-37. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.**
42. **Лозіна О. Психолого-педагогічні особливості роботи з девіантними підлітками / О. Лозіна // Нова пед. думка . — 2010. — N 1. — С. 114-117. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.**
43. **Лякішева А. Соціальна поведінка – соціальна взаємодія: точки дотику (на прикладі поглядів зарубіжних дослідників) / А. Лякішева //**

Вища школа. – 2012.– № 12. – С. 87–95. – Бібліогр: 12 назв.– укр.

44. **Майборода С. Б. Использование музыкотерапии в работе с подростками с девиантным поведением / С. Б. Майборода // Воспитание школьников : теорет. и науч.-метод. журн. – 2011. – № 5. – С. 26-29. – Бібліогр.: 1 назв.– укр.**
45. **Максименко С. Д. Психологічні особливості особистості з девіантною поведінкою / С. Д. Максименко // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К, 2009. – С. 240-247.– укр.**
46. **Максимова Н. Ю. Проблема соціальної дезадаптації неповнолітніх у парадигмі девіантності / Н. Ю. Максимова // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К, 2009. – С. 248-256.– укр.**
47. **Маркін І. В. Роль системних чинників у формуванні агресивної поведінки / І. В. Маркін // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XII, Ч. 6. – К., 2010. – С.216-224. – Бібліогр.: 13 назв.– укр.**
48. **Миннегалиев М. М. Научно-педагогические аспекты организации профилактики девиантного поведения подростков средствами физической культуры и спорта / М. М. Миннегалиев // Инновации в образовании. – 2012. – № 7. – С. 69-75. – рус.**
49. **Міщак Л. І. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей та підлітків: навчальний посібник / Л. І. Міщак, З. Г. Білоусова. – Запоріжжя, 2003. – 107 с.– укр.**
50. **Мойсеєва О. Є. Злочинність як різновид агресивної поведінки у підлітково-юнацькому віці / О. Є. Мойсеєва // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 4. – К., 2009. – С. 267-278. – Бібліогр.: 7 назв.–укр.**
51. **Мокаєва М. А. Развитие смысложизненных ориентаций как условие предотвращения девиантного поведения подростков / М. А. Мокаева // Воспитание школьников : теорет. и науч.-метод. журн. – 2010. – № 3. – С. 57-60. – Библиогр.: 7 назв. – укр.**
52. **Немченко С. Г. Педагогічна корекція девіантної поведінки старшокласників загальноосвітньої школи: автореф. дис... канд. пед. наук / С. Г. Немченко ; Ін-т пробл. виховання АПН України. — К., 2006. — 20 с. — укр.**
53. **Нікітін А. В. Девіантна поведінка як предмет філософсько-правового аналізу / А. В. Нікітін // Пробл. філософії права . — 2004. — Т. 2. — С. 122-126. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.**
54. **Ніколаєнко О. С. Профілактика й корекція девіантної поведінки підлітків: наук. –метод. посібник / О. С. Ніколаєнко. – Чернівці: Рута, 2004. – 80 с.– укр.**

55. **Окушко Т. К. Роль позашкільних закладів в організації дозвілєвої діяльності школярів** / Т. К. Окушко // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 55-62. – Бібліогр.: 2 назв. – укр.
56. **Олійник С. В. Невротичні розлади у дітей шкільного віку і їх вплив на внутрішньо особистісну конфліктність школярів** / С. В. Олійник // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України.– Т. XI, Ч. 2.– К, 2009.– С. 330-339.– укр.
57. **Оржеховська В. Концептуальні підходи до виховання в умовах сьогодення** / В. Оржеховська, Г. Ковганич // Рідна шк. . — 2009. — N 5/6. — С. 35-39. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
58. **Оржеховська В. М. Міжсекторальна стратегія профілактики девіантної поведінки неповнолітніх в сучасних умовах** / В. М. Оржеховська // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007.–С. 5-9.– укр.
59. **Откевич К. В. Проблема "іншості" жінки в українській духовній культурі кінця ХІХ - початку ХХ ст.** / К. В. Откевич // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Філософ. науки . — 2006. — Вип. 9. — С. 171-180. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
60. **Охрімчук В. І. Профілактика асоціальної поведінки школярів у дитячих громадських об'єднаннях** / Р. І. Охрімчук // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 49-51. – укр.
61. **Павелків Р. В. Індивідуально-психологічні чинники агресивної поведінки підлітків** / Р. В. Павелків // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України . – К., 2008. – Т. X. – Ч. 5. – С. 446-456. – Бібліогр.: 12 назв.– укр.
62. **Парходько Г. Ю. Виховання неповнолітніх у сучасних умовах** / Г. Ю. Парходько, Н. М. Степанова // Пед. вісн. . — 2011. — N 2. — С. 13-15. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.
63. **Писарєв В. Г. Маргінальна поведінка особи: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01** / В. Г. Писарєв ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2010. — 18 с. — укр.
64. **Підласий І. П. Корекція девіантної поведінки молодших школярів (експериментальні матеріали)** / І. П. Підласий, О. В. Шарапова. – Черкаси, 2002. – 44 с.– укр.

65. **Повалій Л. В. Вплив сімейних відносин і стилів батьківського виховання на поведінкові прояви підлітків** / Л. В. Повалій // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 38-39.–укр.
66. **Поводюк Ю. Г. Проблема девіантної поведінки підлітків** / Ю. Г. Поводюк // Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи: матеріали Ірпінських між нар. Наук.-педагогічних читань 27-28 травня 2010 р. Ірпінь, 2010. – Ч. 1. – С.271-275. Бібліогр.: 7 назв.– укр.
67. **Поляновська О. Р. Профілактична діяльність інтернатних закладів щодо запобігання порушень у поведінці дітей-сиріт молодшого шкільного віку** / О. Р. Поляновська // Освіта як важлива соціокультурна детермінанта становлення особистості: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 19 лист. 2010 р.) / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. – Хмельницький: ХГПА, 2010. – С. 200-204. – Бібліогр.:9 назв.– укр.
68. **Порохняк-Гановська Л. А. Співпраця школи і медичної науки в профілактиці девіантної поведінки** / Л. А. Порохняк-Гановська, Т. В. Тарасова // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 21-31. – Бібліогр. 7 назв.– укр.
69. **Потапюк Л. Проблема профілактики девіантних форм поведінки молоді: психолого-педагогічні аспекти** / Л. Потапюк // Пед. пошук . — 2008. — N 1. — С. 55-57. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.
70. **Проскурняк О. І. Формування здорового способу життя як компонент профілактики дезадаптації учнів допоміжних шкіл** / О. І. Проскурняк // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: наук.-метод. зб. /За ред.. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. – К., 2010. – Вип. 1. – С. 238-245.- Бібліогр.: 10 назв. – укр.
71. **Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: навч. посіб.** / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології; за ред.. Т. М. Титаренко. – К.: Міленіум, 2011. – 272 с. – Бібліогр.: 104 назв.– укр.
72. **Ростомова Л. М. Переживання провини неповнолітніми, схильними до правопорушень** / Л. М. Ростомова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. – 2010. – № 2. – С. 46-50. – Бібліогр.: 2 назв. – укр.
73. **Русіна С. М. Девіантна поведінка підлітків як психопатологічний феномен при емоційних розладах** / С. М. Русіна // Буков. мед. вісн . — 2007. – N 4. — С. 65-69. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
74. **Савченко А. П. Роль фізичного виховання у профілактиці девіантної поведінки школярів** / А. П. Савченко // Тенденції розвитку девіантної

- поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 47-48. – укр.
75. **Синьов В. Встановлення психологічного контакту у вихованні неповнолітніх з девіантною поведінкою** / В. Синьов, В. Кривуша // Рідна шк. . – 2009. – N 5/6. – С. 40-43. – укр.
76. **Скляр О. Г. Попередження маргіналізації підлітків засобами сценарного підходу.** / О. Г. Скляр // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр.. Інституту психології імені Г. С. Костюка. Т. VII. Вип. 22 – С. 210-218. – Бібліогр.: 3 назв. – укр.
77. **Скребець О. М. Психолого-педагогічні аспекти виховання учнів з девіантною поведінкою в загальноосвітній школі** / О. М. Скребець, Т. І. Смірнова // Постметодика . — 2009. — N 2. — С. 23-25. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
78. **Слабкий Г. О. Медико-соціальні та правові аспекти девіантної поведінки дітей та підлітків: метод. рекомендації** / Г. О. Слабкий, В. В. Безпалько, О. В. Коган, О. О. Федьков. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004. – 32 с.– укр.
79. **Сніцар Л. П. Профілактична роль дитячих громадських об'єднань** / Л. П. Сніцар // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 52-54.– укр.
80. **Сопрун І. П. Агресивна поведінка сучасних дітей** / І. П. Сопрун // : Наука і освіта 2006. – № 5-6. – С. 99-101. – Бібліогр.: 3 назв.– укр.
81. **Співак В. І. Особливості організації цілісної системи профілактики девіантної поведінки у школярів** / В. І. Співак // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія . — 2011. — Вип. 3. — С. 187-192. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
82. **Степанова О. А. Гебоїдна поведінка неповнолітніх: соціально-педагогічний аналіз** / О. А. Степанова // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. –2011.– № 58(2). – С. 427-431. – укр.
83. **Тарновська О. С. Девіантна поведінка підлітків і превентивна робота: Навч.-метод. посіб. Ч. 2** / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. — Чернівці: Рута, 2003. – 72 с. – Бібліогр.: 54 назв. — укр.
84. **Тарновська О. С. Девіантна поведінка підлітків і превентивна робота: Навч.-метод. посіб. Ч. 1** / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: Рута, 2003. — 82 с. — Бібліогр.: 79 назв. — укр.
85. **Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару./** За заг. ред.. Оржеховської В. М.. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – 67 с. – укр.

86. **Ткач Б. М. Нейропсихологічні причини виникнення девіантної поведінки у неповнолітніх** / Б. М. Ткач // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка – Т. XI, Ч. 6. – К, 2009. – С. 395-400.– Бібліогр.: 11 назв.– укр.
87. **Товщик С. А. Девіантна особистість сучасного підлітка як науково-теоретична проблема** / С. А. Товщик // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України "Проблеми загальної та педагогічної психології". – 2011.– № 5. – С. 352–358. – Бібліогр.: 11 назв. – укр
- Супрун М. Девіантна поведінка дітей і підлітків: соціально-психологічний аспект** / М. Супрун, Н. Перепечина // Соц. психологія . – 2009. – N 2. – С. 178-185. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.
88. **Тоистева О. С. Профессиональное самоопределение подростков с девиантным поведением** / О. С Тоистева // Народное образование. – 2010. – № 1. – С. 257-259. – укр.
89. **Федорченко Т. Є. Девіантна поведінка неповнолітніх: аналіз проблеми** / Т. Є. Федорченко та ін. // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007.– С. 10-20. – Бібліогр.: 6 назв.– укр.
90. **Федорченко Т. Причини девіантної поведінки дітей молодшого шкільного віку** / Т. Федорченко // Рідна шк . — 2007. — N 7-8. — С. 38-40. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
91. **Федорченко Т. С. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посібник** / Т. С. Федорченко. – К., 2003. – 128 с. – укр.
92. **Холмогорова А. Б. Социальная ситуация развития и динамика агрессивного поведения у подростков с девиантным поведением** / А. Б. Холмогорова, Н.М Евлашкина // Дефектология : науч.-метод. журн. – 2011. – № 2. – С. 71-81. – Бібліогр.: 15 назв. – рус.
93. **Христюк О. Девіантна поведінка підлітків з особливостями розвитку інтелекту** / О. Христюк, М. Супрун // Дефектологія . — 2008. — N 4. — С. 36-39. — укр.
94. **Хромова О. Л. Деформації в особистісному розвитку і поведінці підлітка під впливом проблемної сім'ї** / О. Л. Хромова // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 40-42.– укр.
95. **Чорна К. І. Моральні засади попередження девіантної поведінки підростаючого покоління** / К. І. Чорна // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 43-46. – укр.

96. **Чудаєва Н. В. Девіантна поведінка підлітків: гендерні аспекти** / Н. В. Чудаєва // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максимовича. Т. XI, Ч. 6. – К., 2009. – С. 449-457. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.
97. **Шиделко А. В. Види, типи та рівні профілактики статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні** / А. В. Шиделко // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2009. – № 3. – С. 155-162. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.
98. **Шиделко А. Особистісні фактори формування аморальної сексуальної поведінки підлітка** / А. Шиделко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 3. — С. 200-208. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.
99. **Шиделко А. Поняття, прояви та наслідки статевої деморалізації неповнолітніх дівчат** / А. Шиделко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2010. — N 3. — С. 80-88. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.
100. **Юнг Н. В. Психологічні особливості девіантної поведінки сучасних підлітків** / Н. В. Юнг // Наука і освіта . — 2008. — N 8/9. — С. 128-132. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.
101. **Яворська Г. Х. Діагностика стану готовності майбутніх правників до профілактично-педагогічної роботи з підлітками девіантної поведінки** / Г. Х. Яворська // Наука і освіта . — 2010. — N 7. — С. 275-279. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
102. **Яковенко Л. І. Взаємодія педагогів-практиків та науковців в реалізації проекту „Превентивний простір: стратегія, технологія, перспективи”** / Л. І. Яковенко // Тенденції розвитку девіантної поведінки неповнолітніх та міжсекторальна стратегія її профілактики в сучасних умовах: зб. наук. статей учасників методологічного пошукового семінару. – Тернопіль: Терно-граф, 2007. – С. 63-67. – укр.